

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 3 โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. ความหมายของความพึงพอใจ
2. ทฤษฎีสำหรับการสร้างความพึงพอใจ
3. การขยายโอกาสทางการศึกษา
4. ประวัติความเป็นมาของโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา
5. แนวคิดหลักในการปฏิบัติงานในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
6. นโยบายและเป้าหมายของโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา
7. การจัดการศึกษาของโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 3
 - 7.1 งานด้านวิชาการ
 - 7.2 งานด้านกิจการนักเรียน
 - 7.3 งานด้านบริหารและส่งเสริมการศึกษา
 - 7.4 งานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 8.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 8.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ความหมายของความพึงพอใจ

ความพึงพอใจเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่ง ที่มีผลต่อความสำเร็จของงานบรรลุเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ อันเป็นผลจากการได้รับการตอบสนองต่อแรงจูงใจหรือความต้องการของแต่ละบุคคลในแนวทางที่เขาประสงค์ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับความหมายของความพึงพอใจและมีผู้ให้ความหมายของความพึงพอใจไว้ในด้านต่างๆกันพอสรุปได้ดังนี้

ธนอมทรัพย์ มะลิซ้อน (2540 : 38) ให้ความหมายไว้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดหรือทัศนคติของคนแต่ละคน ที่มีต่องานและปัจจัยหรือองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับงานนั้นๆจนสามารถตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ตลอดจนสามารถลดความเครียดของผู้ปฏิบัติงานให้ต่ำลงได้

อศยาพร สุวรรณภู (2541 : 16) ให้ความหมายไว้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง สภาพความรู้สึกพึงพอใจของบุคคลที่มีต่องานและสิ่งแวดล้อมในการทำงานเกิดจากการได้รับการสนองตอบความต้องการทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ก่อให้เกิดความเต็มใจ

จรัญ บุญประกอบ (2542 : 46) ให้ความหมายไว้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกที่ชอบหรือพอใจต่อสิ่งต่างๆไม่ว่าจะเป็นคน สิ่งของ ซึ่งความพอใจดังกล่าวมีทั้งในทิศทางบวกและทิศทางลบต่อสถานการณ์ในการทำงาน ถ้ามีความพึงพอใจในทิศทางบวกจะมีความตั้งใจ มีความต้องการ มีความสนใจ เต็มใจ ยินดีในการทำงานที่จะทำให้สำเร็จเรียบร้อยด้วยดี แต่ถ้ามีความพึงพอใจในทิศทางลบแล้ว มักจะถูกปฏิเสธ ไม่ตอบสนอง ไม่ให้ความร่วมมือต่อการทำงานต่อส่วนรวม ทั้งนี้ ความพึงพอใจแต่ละบุคคลมักจะเกิดตามสถานการณ์ที่ส่งผลต่อการทำงานให้เกิดผลดี หรือผลเสียต่อองค์การได้

แจ่มจันทร์ ณ กาฬสินธุ์ (2542 : 26) ให้ความหมายไว้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง พฤติกรรม หรือการแสดงออก ความรู้สึกที่ดี หรือเจตนาที่ดี รวมถึงอารมณ์ความรู้สึกใดๆ ของมนุษย์ซึ่งจะเกิดจากเหตุผลเสมอ ความต้องการที่จะได้รับการตอบสนองความต้องการของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกัน เรียกว่าแรงจูงใจก็จะเกิดความพึงพอใจ

ชยุดพงษ์ สุจิตรานนท์ (2542 : 20) ให้ความหมายไว้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกที่ชอบ ที่พอใจของบุคคลแต่ละคนที่มีต่องานที่ทำอยู่ในปัจจุบันหากมีความพึงพอใจมากก็จะเสียสละอุทิศแรงกายแรงใจให้แก่งาน ส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานสูง ต้องสนองความต้องการและบรรลุจุดมุ่งหมายขององค์การ

มณี โปธิเสน (2543 : 12) ให้ความหมายไว้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง เป็นความรู้สึกยินดี เจตคติที่ดีของบุคคล เมื่อได้รับการตอบสนองความต้องการของตน ทำให้เกิดความรู้สึกดีในสิ่งนั้นๆ

มอร์ส (Morse. 1958 : 27) ให้ความหมายไว้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง สภาพของภาวะจิตที่ปราศจากความเครียด ทั้งนี้เพราะธรรมชาติของมนุษย์นั้นมีความต้องการ ถ้าความต้องการได้รับการตอบสนองทั้งหมดหรือบางส่วน ความเครียดจะน้อยลง

ความพึงพอใจจะเกิดขึ้นและในทางกลับกัน ถ้าความต้องการนั้นไม่ได้รับการตอบสนอง ความเครียดและความไม่พึงพอใจจะเกิดขึ้น

เฟรนช์ (French. 1964 : 28-29) ให้ความหมายไว้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง บุคคลจะเกิดความพึงพอใจในการทำงานได้ถ้าสภาพของงานดี ซึ่งหมายถึง การมีตำแหน่งที่ดี มีรายได้เพียงพอกับการดำรงชีวิต มีความมั่นคงในหน้าที่การงาน ซึ่งจะก่อให้เกิดสถานภาพทางสังคมสูง และทำให้บุคคลสามารถปรับบุคลิกของตนให้เข้ากับสภาพสังคมทั้งภายในและภายนอกองค์กรได้

เดวิส (Devis. 1964 : 83) ให้ความหมายไว้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง เป็นความสัมพันธ์ระหว่างความคาดหวังกับผลประโยชน์ที่ได้รับ

กู๊ด (Good. 1973 : 320) ให้ความหมายไว้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง คุณภาพสภาพ หรือระดับความพึงพอใจ ซึ่งเป็นผลจากความสนใจต่างๆและทัศนคติของบุคคลที่มีต่องาน

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

จากความหมายดังกล่าวพอสรุปได้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกที่ดี หรือมีเจตคติที่ดีของบุคคลนั้นๆ เมื่อได้รับการตอบสนองตามความมุ่งหวังและตามความต้องการของตนทำให้เกิดความรู้สึกดีในสิ่งนั้นๆ

ทฤษฎีสำหรับการสร้างความพึงพอใจ

1. ทฤษฎีของ เดวิส (นเรศ กระเบา. 2542 : 2-53 ; อ้างอิงมาจาก Davis. 1981 : 25) ได้ศึกษาและวิเคราะห์คุณสมบัติของผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จสรุปได้ว่านักบริหารที่ประสบผลสำเร็จได้นั้นอยู่กับทักษะขั้นพื้นฐาน 3 ประการซึ่งอาจจะฝึกฝนขึ้นมาได้มิใช่บุคลิกภาพเฉพาะตนหรือโดยชาติกำเนิดอันเป็นความเชื่อมาแต่เดิม ทักษะพื้นฐาน 3 ประการได้แก่

1.1 ทักษะทางด้านความคิดรวบยอด (Conceptual Skill) หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารในการเข้าใจหน่วยงานที่สังกัดในทุกขณะ และขั้นตอนอย่างละเอียดสามารถมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างด้านต่าง ๆ ในองค์กรหรือหน่วยงานได้อย่างชัดเจนและการที่มีการเปลี่ยนแปลงในบางส่วนของงานที่ตนสังกัดกับหน่วยงานอื่น ๆ ในการบริหารงาน มีกิจกรรมหลายอย่างที่ต้องใช้ทักษะทางด้านความคิดรวบยอด เช่น การกำหนดนโยบาย การวางแผน การตัดสินใจการประสานงานและการจัดความขัดแย้ง

1.2 ทักษะด้านเทคนิคหรืองานเฉพาะอย่าง (Technical Skill) หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถและความชำนาญในกิจกรรมเฉพาะอย่าง โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับวิธีการบวนการดำเนินการหรือเทคนิค รวมทั้งการคล่องแคล่วในการใช้อวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกายด้วย ทักษะทางด้านเทคนิคที่สำคัญที่ผู้บริหารจะต้องมี ประกอบด้วย ทักษะด้านวางแผนหรือโครงการ ทักษะด้านกระบวนการกลุ่ม ทักษะการติดต่อสื่อสาร และ ทักษะทางการจัดการ

1.3 ทักษะทางด้านมนุษย์ (Human Skill) หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารในการทำงานร่วมกับบุคคลอื่น ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ ความสามารถในการผนึกกำลังความร่วมมือจากผู้ร่วมงานได้เป็นอย่างดี ความสามารถในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานอื่นในอันที่จะร่วมมือกับหน่วยงานของตน ตลอดจนในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานอื่น ตลอดจนความสามารถในการสร้างภาพพจน์ที่ดีให้กับหน่วยงาน เพื่อให้เกิดความศรัทธาเชื่อถือและไว้วางใจในหน่วยงานตลอดไป การบริหารในด้านนี้ผู้บริหารต้องใช้ทักษะเชิงมนุษย์ เช่น การกระทำตัวเป็นแบบอย่างการพูด การประสานงาน และการเผยแพร่ผลงานต่าง ๆ

2. ทฤษฎีความต้องการตามลำดับขั้นของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs)

มาสโลว์ (Maslow, 1970 : 69-80) ซึ่งเป็นทฤษฎีหนึ่งที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง ได้เห็นว่ามนุษย์ถูกกระตุ้นจากความปรารถนาที่จะได้ครอบครอง ความต้องการเฉพาะอย่าง ซึ่งความต้องการนี้ เขาได้ตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับความต้องการของบุคคลไว้ดังนี้

2.1 บุคคลย่อมมีความต้องการอยู่เสมอและไม่สิ้นสุด ขณะที่ความต้องการใดได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการอย่างอื่นก็จะเกิดขึ้นอีกไม่มีวันจบสิ้น

2.2 ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้วจะไม่ใช่สิ่งจูงใจของพฤติกรรมอื่น ๆ ต่อไป ความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองจึงเป็นสิ่งจูงใจกับพฤติกรรมของคนนั้น

2.3 ความต้องการของบุคคล จะเรียงเป็นลำดับขั้นตอนความสำคัญเมื่อต้องการระดับต่ำได้รับการตอบสนองแล้ว บุคคลก็จะให้ความสนใจกับความต้องการระดับสูงต่อไป ลำดับความต้องการของบุคคลมี 5 ขั้นตอนตามลำดับขั้นดังนี้

2.3.1 ความต้องการทางร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการเบื้องต้นเพื่อความอยู่รอดของชีวิต เช่น ความต้องการในเรื่องของอาหาร น้ำ อากาศ

เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย ความต้องการทางเพศ ความต้องการทางด้านร่างกายจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของตน ก็ต่อเมื่อความต้องการทั้งหมดของคนยังไม่ได้รับการตอบสนอง

2.3.2 ความต้องการความปลอดภัยหรือความมั่นคง (Security of Safety Needs) ถ้าหากความต้องการทางด้านร่างกายได้รับการตอบสนองตามสมควรแล้วมนุษย์ต้องการใน ขั้นสูงต่อไป คือ เป็นความรู้สึกที่ ต้องการความปลอดภัยหรือมั่นคงในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งรวมถึงความก้าวหน้าและความอบอุ่นใจ

2.3.3 ความต้องการทางสังคม (Social or Belonging Needs) ภายหลังจากที่คนได้รับการตอบสนองในสองขั้นดังกล่าวแล้วก็จะมีความต้องการที่สูงขึ้นคือ ความต้องการทางสังคมเป็นความต้องการที่จะเข้าร่วมและได้รับการยอมรับในสังคม ความเป็นมิตรและความรักจากเพื่อน

2.3.4 ความต้องการที่จะได้รับการยกย่องนับถือ (Esteem Needs) เป็นความต้องการให้คนอื่นยกย่อง ให้เกียรติ และเห็นความสำคัญของตน อยากเด่นในสังคม รวมถึงความสำเร็จ ความรู้ความสามารถ ความเป็นอิสระและเสรีภาพ

2.3.5 ความต้องการความสำเร็จในชีวิต (Self Actualization) เป็นความต้องการระดับสูงสุดของมนุษย์ ส่วนมากจะเป็นการอยากจะเป็น อยากจะได้ ตามความคิดของตน หรือต้องการจะเป็นมากกว่าที่ตัวเองเป็นอยู่ในขณะนี้

สาระสำคัญของทฤษฎีความต้องการตามลำดับขั้นของมาสโลว์ สรุปได้ว่า ความต้องการทั้ง 5 ขั้นของมนุษย์มีความสำคัญไม่เท่ากัน บุคคลแต่ละคนจะปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับการบำบัดความต้องการในแต่ละขั้นที่เกิดขึ้น การมุ่งใจตามทฤษฎีนี้จะต้องพยายามตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ซึ่งมีความต้องการลำดับขั้นที่แตกต่างกันไป และความต้องการในแต่ละขั้น จะมีความสำคัญแก่บุคคลมากน้อยเพียงใดนั้น ก็ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจที่ได้รับจากการตอบสนองความต้องการในลำดับนั้นๆ

3. ทฤษฎีของบาร์นาร์ด (ทองใส โยวะ. 2543 :47-48 ; อ้างอิงมาจาก Barnard. 1966 : 142-149) ได้กล่าวถึงมูลเหตุที่ทำให้บุคคลมีความพึงพอใจในการทำงานไว้หลายประการ คือ

3.1 สิ่งจูงใจที่เป็นวัตถุ ได้แก่ เงิน สิ่งของ หรือสภาวะทางกายที่ให้แก่ผู้ปฏิบัติงานเป็นการตอบแทน เช่น รางวัลที่เขาได้ปฏิบัติมาแล้วเป็นอย่างดี

3.2 สิ่งจูงใจเป็นโอกาสของบุคคลซึ่งไม่ใช่วัตถุ จัดเป็นสิ่งจูงใจที่สำคัญในการช่วยเหลือ ส่งเสริมความร่วมมือในการทำงานมากกว่ารางวัลที่เป็นวัตถุ เพราะสิ่งจูงใจประเภทนี้ไม่เกิดกับทุกคน เช่น เกียรติภูมิ ตำแหน่ง การให้สิทธิพิเศษ และการมีอำนาจ เป็นต้น

3.3 สภาพกายที่พึงปรารถนา หมายถึง สิ่งแวดล้อมในการปฏิบัติงาน ๑) สถานที่ทำงาน เครื่องมือเครื่องใช้ในสำนักงาน เครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ อันเกิดความสุขทางกายในการทำงาน

3.4 ผลประโยชน์ทางอุดมคติ เป็นสิ่งจูงใจซึ่งอยู่ระหว่างความมีอำนาจที่สุดกับความท้อแท้ ผลประโยชน์ทางอุดมคติ หมายถึง สมรรถภาพของหน่วยงานจะสนองความต้องการของบุคคลในด้านความภาคภูมิใจที่ได้แสดงฝีมือ ความรู้สึกเท่าเทียมกัน การได้มีส่วนช่วยเหลือครอบครัวตัวเอง และผู้อื่น รวมทั้งได้แสดงความจริงใจต่อหน่วยงาน

3.5 ความตั้งใจในสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ฉันมิตรกับผู้ร่วมงานในหน่วยงานซึ่งถ้าความสัมพันธ์นั้นไปด้วยดีจะทำให้เกิดความผูกพัน และความพอใจร่วมงาน

3.6 การปรับสภาพการทำงานให้เหมาะสมกับวิธีการ และเจตคติของบุคคลเป็นการปรับปรุงตำแหน่งงาน วิธีทำงาน ให้สอดคล้องกับความสามารถของบุคคลซึ่งแต่ละคนมีความสามารถแตกต่างกัน

3.7 โอกาสที่จะมีส่วนร่วมในงานอย่างกว้างขวาง และเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานมีความรู้สึกร่วมในงาน เป็นส่วนหนึ่งของงาน ความรู้สึกเท่าเทียมกันจนมีกำลังใจในการทำงาน

3.8 สภาพของการอยู่ร่วมกัน เป็นความพอใจของบุคคลในด้านสังคมจะทำให้คนรู้สึกมีหลักประกัน และมั่นคงในการทำงาน

จะเห็นได้ว่า การจูงใจของ บาร์นาร์ด ตอบสนองความต้องการพื้นฐานเพื่อการดำรงชีวิต โดยสิ่งจูงใจเป็นเงิน สิ่งของ และการจัดสิ่งแวดล้อมในการทำงานที่ดีเป็นการตอบสนองความต้องการทางกาย ให้ผู้ปฏิบัติมีกำลังใจในการปฏิบัติงาน ส่งเสริมความเท่าเทียมกัน การให้โอกาสร่วมแสดงความสามารถ และความคิดเห็น เป็นการตอบสนองความต้องการด้านจิตใจได้อย่างเต็มที่

การขยายโอกาสทางการศึกษา

การศึกษา คือ เครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เจริญเติบโตเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม

โลกปัจจุบันเพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 5-6 คือ ระหว่างปีการศึกษา 2525-2530 เด็กไทยส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาภาคบังคับเพียงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อัตราการเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษามีลักษณะถดถอย คิดเป็นร้อยละ 43,42,41,40,49 และ 48 ตามลำดับ

จากการศึกษาวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พบสาเหตุที่เป็นประเด็นสำคัญ คือ ในช่วงเวลาดังกล่าวเศรษฐกิจของประเทศตกต่ำ ผู้ปกครองไม่มีกำลังที่จะส่งบุตรหลานให้เรียนต่อได้ เพราะการเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาจะต้องเสียเงินค่าเล่าเรียนและโรงเรียนมัศึกษายังมีจำนวนไม่พอรวมทั้งไม่กระจาย ส่วนใหญ่มีที่ตั้งอยู่ในชุมชนเมืองเด็กในชนบทไม่สะดวกและต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ผู้ปกครองอีกส่วนหนึ่งที่ต้องการให้บุตรหลานเป็นแรงงานในการประกอบอาชีพ เพื่อช่วยเศรษฐกิจของครอบครัว และประเด็นที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง คือ ผู้ปกครองไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา เมื่อจบแล้วไม่มีงานทำ เพราะหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน มุ่งส่งเสริมให้เรียนต่อสูงขึ้นเพียงอย่างเดียวไม่ส่งเสริมให้เด็กกลับไปประกอบอาชีพของครอบครัว หรือในท้องถิ่นเดิมได้

จากสภาพการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการและรัฐบาลในขณะนั้นเห็นว่า การจัดการศึกษาโดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน และกระจายการบริหารให้ทั่วถึงจะเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยยกระดับการศึกษาของประชาชน ให้ถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้นได้มาก และรวดเร็วขึ้น

กระทรวงศึกษาธิการจึงได้มองเห็นยุทธศาสตร์สำคัญ ในการยกระดับการศึกษาให้เด็กไทยได้เรียนจบระดับมัธยมศึกษาตอนต้น อย่างรวดเร็วทันกับความต้องการ โดยการระดมสรรพกำลังให้หน่วยงานที่มีความพร้อมและความเหมาะสม คือ โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติที่กระจายอยู่ทั่วทุกพื้นที่ และมีนักเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หากขยายชั้นเรียนระดับมัธยมศึกษาเพิ่มขึ้น นอกจากจะเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายของนักเรียนให้เรียนอยู่ที่เดิมในระดับที่สูงขึ้น ยังเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายของรัฐในเรื่องของอาคารสถานที่อีกด้วย

ดังนั้น ในปีการศึกษา 2533 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงได้รับมอบหมายให้ร่วมรับผิดชอบการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นภายใต้โครงการนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับ จำนวน 119 โรงเรียน ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 22

พฤษภาคม 2533 และต่อมาปีการศึกษา 2534 คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ดำเนินการขยายโอกาสทางการศึกษา เพื่อให้โอกาสแก่เด็กชนบทได้เรียนต่อระดับมัธยมศึกษาตอนต้นได้อย่างทั่วถึง ทั้งนี้โดยมีเงื่อนไขให้คำนึงถึงความพร้อมด้านอาคาร สถานที่ บุคลากร สภาพชุมชน และไม่ซ้ำซ้อนกับหน่วยงานอื่นที่จัดอยู่แล้ว โดยกระทรวงศึกษาธิการได้มอบหมายให้คณะกรรมการการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม จังหวัด (ศสว.จ.) เป็นผู้กำหนดจัดทำแผนที่ตั้ง โรงเรียน (School Mapping) ของทุกสังกัดที่เป็นขยายโอกาสทางการศึกษา

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ (2538 : 8 - 11) การดำเนินการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานเริ่มเป็นรูปธรรมขึ้น เมื่อคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2530 เห็นชอบให้กรมสามัญศึกษาดำเนินการขยายโอกาสทางการศึกษา ในพื้นที่จังหวัดยากจน 38 จังหวัด ซึ่งถือว่าเป็นมติแรกของคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวกับการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานหลังจากนั้น เมื่อเดือนกันยายน 2530 คณะรัฐมนตรีเห็นชอบตามข้อเสนอของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ต่อมา เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2532 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบและอนุมัติให้ดำเนินการตามรูปแบบวิธีการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยให้กรมสามัญศึกษารับผิดชอบดำเนินการประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต่อมาวันที่ 27 ตุลาคม 2535 คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้กระทรวงศึกษาธิการ ดำเนินตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในส่วนของกรมการศึกษานอกโรงเรียน โดยให้กรมการศึกษานอกโรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการ และต่อมาคณะรัฐมนตรีเห็นชอบในหลักการให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการขยายการศึกษาภาคบังคับต่อไปอีก 3 ปี โดยประกาศในท้องที่ที่มีความพร้อมเป็นปีๆ ให้มีการแก้ไขแผนการศึกษาแห่งชาติและพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้อง โดยให้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติดำเนินการ ตามโครงการนำร่องขยายโอกาสทางการศึกษาภาคบังคับต่อไปอีก 3 ปี โดยยังไม่บังคับและให้ใช้งบประมาณของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โดยไม่เก็บค่าเล่าเรียนและให้จัดในพื้นที่ชนบทที่มีอัตราการเรียนต่อต่ำ พิจารณาส่งใจผู้ปกครองให้ส่งบุตรหลานเข้าเรียนในรูปแบบต่างๆ ต่อมา พ.ศ.2534 ได้มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล นายอานันท์ ปันยารชุน นายกรัฐมนตรี ได้แถลงนโยบายต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ โดยมีนโยบายด้านสังคมว่า “เร่งขยายโอกาสและบริการทางการศึกษาในและนอกระบบให้กว้างขวาง และทั่วถึงเพื่อยกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ถึงระดับมัธยม

ศึกษาตอนต้นเป็นอย่างต่ำ” จากนโยบายดังกล่าวกระทรวงศึกษาธิการโดยมี ศาสตราจารย์ ดร.ก่อ สวัสดิพานิชย์ เป็นรัฐมนตรีได้กำหนดนโยบายในการดำเนินงานด้านการศึกษา ขั้นพื้นฐานให้แก่ปวงชนชาวไทย หรือยกระดับการศึกษาภาคบังคับจากชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 3 (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. 2534 : 12)

ประวัติความเป็นมาของโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา

ที่ผ่านมาการจัดการศึกษา ให้ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศที่ได้รับการศึกษา ภาคบังคับในระดับประถมศึกษา 6 ปี ส่วนการเรียนต่อจากภาคบังคับนั้น ยังด้อยมากสาเหตุของการไม่เรียนต่อเมื่อจบชั้นประถมศึกษาที่สำคัญคือ

1. ผู้ปกครอง มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี ไม่สามารถส่งบุตรหลานเข้าเรียนต่อในชั้นมัธยมศึกษาได้

2. ผู้ปกครองและตัวนักเรียน ไม่เห็นประโยชน์และคุณค่าของการเรียนต่อระดับมัธยมศึกษา

3. ระยะการเดินทางไปเรียนระดับมัธยมศึกษาไกลและลำบากในการเดินทาง

จากสาเหตุข้างต้นจึงมีนักเรียนที่ไม่ได้เรียนต่อชั้นมัธยมศึกษา อีกเป็นจำนวนมากและนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ส่วนใหญ่อายุยังน้อย ไม่เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน ส่วนใหญ่ต้องการแรงงานที่มีคุณภาพ และมีการศึกษาดำรงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ดังนั้นในปี พ.ศ. 2533 จึงได้มีมติคณะรัฐมนตรี ให้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนประถมศึกษาภายใต้โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงสรุปได้ว่า เป็นการดำเนินงานที่ช่วยให้ผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาได้มีโอกาสเรียนสูงขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2534 : 9 - 10)

แนวคิดหลักในการปฏิบัติงานในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ความเจริญก้าวหน้าด้านวิชาการวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี เข้ามามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนในประเทศมากขึ้น จึงจำเป็นต้องพัฒนา เพิ่มพูนความรู้และทักษะพื้นฐานของประชาชนให้สูงขึ้น อันจะส่งผลให้มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองให้ดีขึ้นต่อไปทางภาครัฐบาลจึงกำหนดให้ขยายการศึกษาเพิ่มเติมอีก 3 ปี ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

โดยไม่บังคับ ดังที่ ดร.พนม พงษ์ไพบูลย์ กล่าวไว้ในการประชุมสัมมนาผู้บริหารโรงเรียน ขยายโอกาสทางการศึกษา ที่จังหวัดชลบุรี ในปี พ.ศ. 2536 ว่า การมัธยมศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการศึกษาตลอดชีวิตของคนที่เรียนจบประถมศึกษาแล้วไม่ได้เรียนต่อดังนั้นควร จัดมัธยมศึกษาอย่างแพร่หลาย ลักษณะที่สำคัญของการจัดการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สำคัญ 4 ด้าน คือ

1. การศึกษาต้องกว้างขวางแพร่หลายและเป็นธรรมชาติ
2. การศึกษาต้องจัดให้สอดคล้องกับชีวิตเศรษฐกิจ ของชุมชนภูมิภาคและประเทศชาติ
3. การจัดการศึกษาต้องจัดสมดุล สอดคล้องกับชีวิตของผู้เรียน
4. การศึกษาต้องจัดอย่างหลากหลาย

นโยบายและเป้าหมายของโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

เพื่อตอบสนองนโยบายการขยายโอกาสทางการศึกษาของรัฐบาลและเพื่อเร่งรัดพัฒนา งานในส่วนของกระทรวงศึกษาธิการให้สามารถตอบสนองและสนับสนุนการพัฒนาประเทศ ไปในทิศทางที่พึงประสงค์ กระทรวงศึกษาธิการจึงกำหนดนโยบายสำหรับการดำเนินงาน การศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรมไว้ดังนี้ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. 2534 : 34 - 42)

1. ให้เร่งขยายโอกาสและบริการทางการศึกษาให้กว้างขวางและทั่วถึงในเมืองและชนบทโดยจัดบริการทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน เพื่อยกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของปวงชนให้ถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นอย่างน้อย
2. เร่งรัดการศึกษาเพื่ออาชีพให้มีประสิทธิภาพสูง โดยใช้หลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้น เพื่อเตรียมคนเข้าสู่ระบบแรงงานในสาขาวิชาชีพที่ความต้องการของตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ
3. สนับสนุนให้สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนโดยจัดกิจกรรมและรณรงค์เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยให้นักเรียน ครู พ่อแม่ และผู้ปกครอง รวมทั้งประชาชนทั่วไปเข้าใจ เลื่อมใสศรัทธา และมีส่วนร่วมในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

4. พัฒนาระบบการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรมให้หน่วยงานการศึกษา ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น มีความคล่องตัวในการบริหารการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรมให้มากยิ่งขึ้น โดยเร่งรัดให้มีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติเป็นกฎหมาย หลักทางการศึกษาสำหรับเป็นแนวทางในการจัดการและบริหารการศึกษาของประเทศ รวมทั้ง ปรับปรุงแก้ไขกฎระเบียบ ข้อบังคับต่างๆให้เอื้ออำนวยต่อการบริหารการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม

เพื่อให้การขยายโอกาสทางการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของกระทรวง ศึกษาธิการในส่วนภูมิภาคดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการจึงขอให้ คณะกรรมการการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรมจังหวัดได้ดำเนินการดังนี้ (สำนักงาน ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. 2534 : 53)

1. ให้จัดทำแผนพัฒนาการศึกษา และแผนปฏิบัติการในการขยายโอกาสทางการศึกษาของจังหวัด โดยผ่านการพิจารณาเห็นชอบจากคณะกรรมการการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรมจังหวัดเพื่ออนุมัติให้ดำเนินการ
2. ให้ดำเนินการประชาสัมพันธ์และรณรงค์ให้เด็กและเยาวชนเข้าศึกษาต่อใน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน โดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการร่วมกัน
3. พิจารณาจัดทำเกณฑ์การจัดตั้งโรงเรียน และ/หรือ การคัดเลือกโรงเรียนเข้า โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาให้สอดคล้องกับหลักการขยายโอกาสทางการศึกษาของ กระทรวงศึกษาธิการ
4. จัดทำการแบ่งเขตบริการการรับนักเรียนของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาส ทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
5. จัดทำข้อมูลสถิติของการขยายโอกาสทางการศึกษา ในระดับมัธยมศึกษา ตอนต้นของจังหวัด โดยร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง
6. การนิเทศการศึกษาให้คณะกรรมการการนิเทศการศึกษา การศาสนาและ การวัฒนธรรมของจังหวัด มอบให้ศึกษานิเทศก์ของกรมสามัญศึกษาที่ประจำจังหวัด มอบให้ ศึกษานิเทศก์ของสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ และขอความร่วมมือศึกษานิเทศก์ประจำ อำเภอกำหนดให้เป็นผู้นิเทศ

7. การดำเนินการติดตามและประเมินผล พร้อมทั้งรายงานการติดตามผลและประเมินผลหลังจากสิ้นงวดเงินงบประมาณทั้ง 3 งวด ภายหลังจากสิ้นสุดงวด 15 วันทำการ

8. ดำเนินการประสานการใช้ทรัพยากรของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องร่วมกัน ได้แก่ ด้านบุคลากร งบประมาณ อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น โดยให้ระบุในแผนปฏิบัติการด้วย

เพื่อให้โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานไว้ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

2534 : 115)

1. ให้นักเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เข้าเรียนต่อในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้ร้อยละ 100 ในปีการศึกษา 2540 ซึ่งเป็นปีแรกของแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 8

2. ให้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ขยายการเปิดชั้นเรียนมัธยมศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาเพิ่มเติม จากโครงการนำร่องฯ โดยให้เปิดในปีการศึกษา 2536 จำนวน 1,000 ห้องเรียน ปีการศึกษา 2537 จำนวน 984 ห้องเรียน รวมกับโครงการนำร่องฯซึ่งเปิดแล้ว 216 ห้องเรียน รวมเป็น 4,200 ห้องเรียน

แม้ว่าการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นตามนโยบายขยายโอกาสทางการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จะต้องดำเนินการภายใต้ข้อจำกัดหลายประการ โดยเฉพาะความขาดแคลนทรัพยากรด้านต่างๆ ทั้งครู อาคารสถานที่ ครุภัณฑ์ สื่อ วัสดุอุปกรณ์ แต่จากความพยายามของผู้รับผิดชอบทุกระดับ โดยเฉพาะในระดับโรงเรียน ซึ่งมีหน้าที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรและความต้องการของชุมชน ทำให้ส่งผลถึงคุณภาพของนักเรียนอยู่ในระดับน่าพอใจ กล่าวคือ จากการประเมินผลนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของทุกสังกัดโดยกรมวิชาการในปีการศึกษา 2538 และปีการศึกษา 2540 ปรากฏว่าคุณภาพนักเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติไม่แตกต่างจากหน่วยงานอื่น และบางรายวิชามีค่าเฉลี่ยสูงกว่าค่าเฉลี่ยภาพรวมของทุกสังกัด ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการประเมินคุณภาพการศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
ปีการศึกษา 2538 และ 2540

รายการประเมิน	ปี 2538		ปี 2540	
	ค่าเฉลี่ยทุกสังกัด	สพช.	ค่าเฉลี่ยทุกสังกัด	สพช.
ภาษาไทย	57.8	54.5	59.15	60.26
คณิตศาสตร์	33.7	35.7	35.91	40.44
ภาษาอังกฤษ	34.7	38.8	44.70	48.03
วิทยาศาสตร์	45.3	46.2	44.30	45.40
การคิดแก้ปัญหา	39.9	40.2	-	-
การพัฒนาอาชีพ	40.8	42.8	-	-
พัฒนาสังคมพัฒนา	45.8	47.1	42.06	43.06
สุขภาพ	60.2	61.8	-	-
คุณลักษณะทั่วไป	32.5	32.6	-	-

(สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. 2534 : 115)

การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้โอกาสแก่เยาวชนได้รับการศึกษาสูงขึ้นในโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ใกล้บ้าน โดยเสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด แต่ให้มีการพัฒนาคุณภาพสูงสุดจากนโยบายการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ที่กระทรวงศึกษาธิการได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปีการศึกษา 2533 จนถึงปัจจุบัน ทำให้อัตราการเรียนต่อในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สูงขึ้นถึงร้อยละ 95 ในปีการศึกษา 2541 ซึ่งส่วนหนึ่งจะเป็นผลสืบเนื่องมาจากที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้ประกาศนโยบาย “ประกันโอกาสทางการศึกษา” เพื่อให้ นักเรียนทุกคนที่อาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทย แม้จะไม่มีหลักฐานการเกิดของทางราชการ ไม่มีสัญชาติไทย พิกัดหรือค้อยโอกาสอื่นๆ ได้มีโอกาสเข้ารับการศึกษอย่างทั่วถึงกัน เพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 43 “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาอบรมขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐจะต้องจัดให้มีทั่วถึงและมีคุณภาพโดย

ไม่เก็บค่าใช้จ่ายการจัดการศึกษา รัฐต้องสำนึกถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชน” ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

สำหรับแนวทางในการดำเนินงาน เพื่อก้าวสู่การประกันโอกาสทางการศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คือ

1. สำรวจข้อมูลประชากรนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในพื้นที่ที่ยังไม่มีโอกาสได้ศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ให้ได้ข้อมูลจำนวนพื้นที่พร้อมปัญหาสาเหตุการไม่ได้เรียน
2. ขยายบริการจัดการศึกษาให้ทั่วถึงในรูปแบบที่เหมาะสมกับเด็กแต่ละกลุ่ม เช่น เปิดโรงเรียนเพิ่ม ห้องเรียนเพิ่ม จัดโรงเรียนประจำ ห้องเรียนเด็กพิการเรียนร่วม ฯลฯ
3. วางแผนร่วมกับหน่วยงานในพื้นที่ที่แบ่งความรับผิดชอบให้เด็กที่เรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ได้เรียนต่อในสถานศึกษาสังกัดใดสังกัดหนึ่ง
4. หน่วยงานทุกระดับแสวงหาความช่วยเหลือแก่เด็กกลุ่มด้อยโอกาส กลุ่มที่เสี่ยงออกกลางคันให้ได้เรียนจบ เช่น ทุนการศึกษา
5. ติดตาม กำกับ ดูแล ประสานเพื่อแก้ปัญหา และปรับปรุงแผนการดำเนินงานให้ทันกับสภาพปัญหาในลักษณะเชิงรุก

การจัดการศึกษาของโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 3

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้สนองนโยบายโอกาสทางการศึกษาให้แก่ผู้ด้อยโอกาส โดยเปิดขยายการศึกษาภาคบังคับในโรงเรียนประถมศึกษา ทำการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) การดำเนินงานทุกอย่างให้เป็นไปตามแนวปฏิบัติของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งมีนโยบายมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาคุณธรรม ความรู้ ความสามารถ และทักษะต่อจากระดับประถมศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนได้ค้นพบความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของตนเอง ทั้งในด้านวิชาการ และด้านวิชาชีพ ตลอดจนมีความสามารถในการประกอบ การงานและอาชีพตามควรแก่วัย ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินงานโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์ จึงให้โรงเรียนปฏิบัติตามแนวปฏิบัติ 4 งาน คือ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 112 - 209)

1. งานด้านวิชาการ
2. งานด้านกิจการนักเรียน
3. งานด้านบริหารและส่งเสริมการศึกษา
4. งานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

งานทั้ง 4 งาน ผู้บริหารและครูผู้สอนในสถานศึกษาจะต้องรับผิดชอบและแสดงความสามารถในการบริหารงานทั้ง 4 งานให้มีประสิทธิภาพ

1. งานด้านวิชาการ

สถานศึกษาระดับขั้นพื้นฐานเป็นหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่พัฒนาผู้เรียนและสังคมภายใต้บทบัญญัติของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ผู้บริหารสถานศึกษาต้องตระหนักและเข้าใจในหลักการบริหารการจัดการศึกษาโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาตาม ธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพสอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ด้านวิธีการหลากหลายในอันที่จะส่งผลให้สถานศึกษาพัฒนาสู่มาตรฐานการศึกษาและมาตรฐานโรงเรียน

งานด้านวิชาการ เป็นงานหลักที่สำคัญในการบริหารและจัดการศึกษาในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความรู้ ความเข้าใจขอบข่ายของเนื้อหา และหลักการบริหารงานด้านวิชาการ อย่างลึกซึ้งในขอบข่ายงานวิชาการต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 112 - 142)

1. หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร
2. การจัดการเรียนการสอน
3. การนิเทศภายใน
4. การวัดและประเมินผลการศึกษา
5. การประกันคุณภาพการศึกษา

1. หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่สุดที่จะพัฒนาประเทศให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ หลักสูตรการศึกษาของชาติถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศเพื่อสร้างคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพ พร้อมทั้งจะแข่งขันและร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ในเวทีโลกจะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดให้มีการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลักสูตรแกนกลาง ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้มีการประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2544

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

1. หลักการ

- 1.1 เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทย ควบคู่กับความเป็นสากล
- 1.2 เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
- 1.3 ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ
- 1.4 เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้
- 1.5 เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนและประสบการณ์

2. จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ

3. โครงสร้าง

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 จัดโครงสร้างของหลักสูตรออกเป็น 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ และ 1 กิจกรรมผู้เรียน แบ่งช่วงชั้นเป็น 4 ช่วงชั้น ได้แก่ ช่วงชั้นที่ 1 (ป.1 – ป.3) ช่วงชั้นที่ 2 (ป.4 – ป.6) ช่วงชั้นที่ 3 (ม.1 – ม.3) ช่วงชั้นที่ 4 (ม.4 – ม.6) ทั้งนี้สถานศึกษาอาจจัดเวลาเรียนและกลุ่มสาระต่างๆ ได้ตามสภาพกลุ่มเป้าหมาย สำหรับการศึกษานอกระบบ สามารถจัดเวลาเรียนและช่วงชั้นได้ตามระดับการศึกษา

4. การจัดหลักสูตร

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลักสูตรที่กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ในการพัฒนาผู้เรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาสำหรับผู้เรียนทุกคน ทุกกลุ่มเป้าหมายสามารถปรับใช้ได้กับการจัดการศึกษาทุกรูปแบบ สถานศึกษาต้องนำโครงสร้างของหลักสูตร ไปจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษาโดยคำนึงถึงสภาพปัญหา ความพร้อม เอกสาร ภูมิปัญญาท้องถิ่นและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้งนี้สถานศึกษาต้องทำรายวิชาในแต่ละกลุ่มให้ครบถ้วนตามมาตรฐานที่กำหนด

5. การจัดเวลาเรียน

ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนให้ยืดหยุ่น ได้ตามความเหมาะสมในแต่ละ ชั้นปี ทั้งการจัดเวลาเรียนในสาระการเรียนรู้ และรายวิชาที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มเติม รวมทั้งต้องจัดให้มีเวลาสำหรับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียนตามความเหมาะสม

6. การจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ

การจัดการศึกษาเหล่านี้ สามารถปรับใช้มาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้หลักเกณฑ์และวิธีการให้เป็นไปตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

7. สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

กำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดคุณภาพของผู้เรียนเมื่อเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐานในส่วนที่เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพ ส่วนสาระและมาตรฐาน การเรียนรู้ตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษาสามารถเพิ่มเติมได้

8. การจัดการเรียนรู้

ยึดแนวทางในการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด การเรียนรู้ในแต่ละสาระการเรียนรู้และแต่ละช่วงชั้น ควรใช้รูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง เรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้ร่วมกัน เรียนรู้จากธรรมชาติ เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และเรียนรู้แบบบูรณาการ ซึ่งมีอยู่หลายลักษณะ ได้แก่ การบูรณาการแบบผู้สอนคนเดียว แบบกลุ่มงาน แบบสหวิทยาการ หรือแบบโครงการ

9. สื่อการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรสถานศึกษาส่งเสริมให้ ผู้เรียนใช้สื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ ทุกรูปแบบ รวมทั้งเครือข่ายการเรียนรู้ เน้นสื่อที่ผู้เรียนและผู้สอนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง จัดทำและพัฒนาได้เอง อีกทั้งสามารถยืมได้จากศูนย์สื่อหรือห้องสมุดของสถานศึกษา ลักษณะสื่อที่ใช้ควรมีความหลากหลายซึ่งช่วยสำหรับการเรียนรู้ และกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้

10. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญที่มุ่งหา คำตอบว่า ผู้เรียนมีความก้าวหน้าทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์ ซึ่งเป็นผลเนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือไม่เพียงใด สถานศึกษาจะต้องจัดทำหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษา โดยความเห็นชอบของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อให้บุคคลที่เกี่ยวข้อง ทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกันและเป็นมาตรฐานเดียวกัน การวัดและประเมินผลทั้งในระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับชาติ จำเป็นต้องใช้วิธีการที่หลากหลาย เน้นการปฏิบัติจริงให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยประเมินความประพฤติกิจกรรมการเรียนการร่วมกิจกรรม และผลงานจากโครงการหรือเพิ่มสะสมผลงานการประเมินผลมี 2 ระดับ คือ การประเมินผลระดับสถานศึกษา การประเมินผลระดับชาติ

11. เกณฑ์การผ่านช่วงชั้นและจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ใช้เวลาประมาณ 12 ปี ผู้เรียนสามารถจบการศึกษาได้ 2 ช่วง คือ การจบหลักสูตรการศึกษาภาคบังคับ และการจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. การจัดการเรียนการสอน

แนวทางการจัดการเรียนรู้ตาม มาตรา 22 ของพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถ เรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดกระบวนการจัดการศึกษาต้อง ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ต้องผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ ต้องมีลักษณะหลากหลายตามความเหมาะสมของแต่ละ ระดับ อย่างไรก็ตามควรเข้าใจว่า การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุดหรือ ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ไม่ใช่วิธีสอนแต่เป็นเทคนิคการจัดการให้ผู้เรียน ได้มีโอกาสเรียนรู้ด้วยตนเองทั้งนี้โดยมุ่งพัฒนา คนให้มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและ วัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

3. การนิเทศภายใน

การนิเทศภายในสถานศึกษา เป็นกระบวนการที่ผู้นิเทศในสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร ครูวิชาการ และครู – อาจารย์ที่ผู้บริหารมอบหมาย ดำเนินการ โดยใช้ภาวะผู้นำ ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ ประสานงานและใช้ศักยภาพการทำงานอย่างเต็มที่ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนางานของสถานศึกษานั้นๆ โดยส่วนรวม ให้เป็นไปตาม มาตรฐานหลักสูตร มาตรฐานการศึกษา

4. การวัดและการประเมินผลทางการศึกษา

การวัดและการประเมินผลตามแนวปฏิรูปการศึกษาจากพระราชบัญญัติการ ศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ทำให้การสอน การเรียนและการประเมินผลไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ครูผู้ซึ่งมีหน้าที่จัดการเรียนรู้ ต้องดำเนินการทั้ง 3 เรื่อง ดังกล่าวให้ไปด้วยกัน อย่างต่อเนื่อง มีความสามารถสัมพันธ์ซึ่งกันและกันดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า การวัดผลประเมินผลมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการศึกษา ดังนี้

- เป็นเครื่องมือสำคัญในการกำกับติดตามกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง

- เป็นเครื่องมือผลักดันหรือกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาเปลี่ยนแปลงกระบวนการ การจัดการเรียนรู้และส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน

- เป็นเครื่องมือนำไปสู่การพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน

- เสริมประสิทธิภาพการจัดการ เช่น การประเมินเพื่อพัฒนาหลักสูตรทั้งระบบ ผลจากการประเมินสามารถนำมากำหนดยุทธศาสตร์เพื่อการบริหารจัดการ

การประเมินตามสภาพจริง คือ การประเมินความคิด พฤติกรรม และการปฏิบัติ กิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูและนักเรียนร่วมกันกำหนดซึ่งมีการตอบสนองถึงจุดประสงค์ การเรียนรู้โดยการสังเกต สัมภาษณ์ การประเมินการปฏิบัติงาน การติดต่อสื่อสารโดยตรงกับ ผู้เรียน และการประเมินจากผลงาน ฯลฯ กิจกรรมการเรียนการสอนนั้น เน้นสถานการณ์ที่ครู และนักเรียนร่วมกันกำหนดจากสภาพจริง หรือจำลองให้ใกล้เคียงชีวิตจริงมากที่สุดและเน้น สถานการณ์ที่ซับซ้อนมีความหมายท้าทายให้ผู้เรียนต้องใช้ทักษะการคิดระดับสูงเพื่อแก้ปัญหา รวมถึงการประเมินเพิ่มสะสมงานและการจัดทำโครงการ เพื่อตรวจสอบความสามารถของ ผู้เรียนในการนำทักษะในเชิงบูรณาการความรู้

5. การประกันคุณภาพการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้กำหนดให้มีระบบประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ โดยกำหนดรายละเอียดไว้ในหมวด 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษาโดยให้หน่วยงานต้นสังกัด และสถานศึกษาจัดให้มีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษา ที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยจัดทำรายงานเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชนเป็นประจำทุกปี เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประเมินคุณภาพภายนอก โดยสำนักงานรับรอง มาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นองค์กรมหาชน เพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา โดยสถานศึกษาทุกแห่งจะต้องได้รับการประเมินอย่างน้อย 1 ครั้ง ใน ทุกระยะ 5 ปี ทั้งนี้ การประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกสำหรับสถานศึกษาทุกแห่งจะต้อง

ดำเนินการภายใน 6 ปี นับตั้งแต่วันที่พระราชบัญญัติมีผลบังคับใช้ คือ ภายในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2548

การบริหารงานวิชาการในโรงเรียน มีขอบข่ายดังนี้ (วิโรจน์ มังคละมณี. 2539 : 12)

1. การนำหลักสูตรไปใช้
2. การจัดการเรียนการสอน
3. การจัดวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน
4. การส่งเสริมการสอน
5. การวัดและประเมินผล
6. การดำเนินงานเกี่ยวกับห้องสมุด
7. การนิเทศการศึกษา
8. การวางแผนและกำหนดวิธีดำเนินงาน
9. การประชุมอบรมทางวิชาการ

หลักการของงานวิชาการ

1. การบริหารงานวิชาการ เป็นกระบวนการหนึ่งของการบริหารการศึกษาที่บุคคลหลายฝ่ายร่วมมือกันดำเนินการเพื่อพัฒนาเยาวชน ให้เจริญงอกงามในทุกด้านเพื่อเติบโตขึ้นจะได้เป็นพลเมืองที่ดีของสังคม

2. การบริหารงานวิชาการ เป็นภารกิจหลักของผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษ

3. งานวิชาการเป็นกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตร (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2541 จ. : 84)

งานด้านวิชาการโรงเรียนประถมศึกษาเป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม ถ่ายทอดความรู้ การฝึกอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลง ความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 เป็นหลักในการดำเนินงาน

สรุป ดังนั้นงานด้านวิชาการจึงถือว่าเป็นงานหลักของการบริหารงานโรงเรียนถือว่าเป็นหัวใจของโรงเรียน เพราะเป็นงานที่เกี่ยวกับการให้วิชาความรู้แก่นักเรียนโดยตรง ถ้าโรงเรียนสามารถจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพจะทำให้นักเรียนมีความรู้ความสามารถในหลักวิชาดีเป็นพื้นฐานในการจัดการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นไปหรือเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพได้

2. งานด้านกิจการนักเรียน

งานด้านกิจการนักเรียนเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพเหมาะสม ตามควรแก่วัย และความแตกต่างระหว่างบุคคล มีทักษะการดำเนินชีวิต มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ ศีลธรรม จริยธรรม พัฒนาตนเองสู่โลกแห่งอาชีพ รวมทั้งดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างเป็นปกติสุข

งานด้านกิจการนักเรียนจึงเป็นงานสำคัญของสถานศึกษา ที่ต้องจัดขึ้นเป็นการเสริมงานด้านวิชาการที่มุ่งหวังให้นักเรียนนักศึกษาที่มีคุณลักษณะ เป็นคนดี คนเก่ง และอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ.2542

ขอบข่ายของงานกิจการนักเรียนที่จะนำเสนอ ประกอบด้วย สาระสำคัญ 4 เรื่อง คือ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 145 – 160)

1. กิจกรรมนักเรียน
2. การบริการสวัสดิการนักเรียน
3. การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และการพัฒนาบุคลิกภาพ
4. การแนะแนว

1. กิจกรรมนักเรียน

ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 กำหนดงานกิจกรรมนักเรียนไว้ในกลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนได้ปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจรตั้งแต่การศึกษาวิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมินและปรับปรุงการทำงาน ใช้กระบวนการทำงานกลุ่มเป็นกิจกรรมที่เกิดจากความสมัครใจของผู้เรียน โดยมุ่งเน้นพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพิ่มเติมจากกิจกรรมในกลุ่มสาระการเรียนรู้แบ่งตามความแตกต่างของกิจกรรมได้ 2 ลักษณะ คือ

1.1 กิจกรรมพัฒนาความถนัด ความสนใจ ความต้องการของนักเรียน นักศึกษา เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นเติมเต็มความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์ของผู้เรียน ให้กว้างยิ่งขึ้น เพื่อค้นพบความถนัดความสนใจของตนเอง และพัฒนาให้เต็มตามศักยภาพ ตลอดจนการพัฒนาทักษะทางสังคม และปลูกฝังจิตสำนึกของการทำประโยชน์ต่อสังคม

1.2 กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้นำเพื่อประโยชน์เป็นกิจกรรมที่มุ่งปลูกฝังระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ เพื่อการอยู่ร่วมกันในสภาพชีวิตต่างๆอันเป็นการนำไปสู่ฐานการทำประโยชน์ให้สังคม และวิถีชีวิตในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นพระประมุข

หลักการจัดกิจกรรมนักเรียน

1. มีการกำหนดวัตถุประสงค์และแนวปฏิบัติที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม
2. จัดให้เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ ความสนใจ ความถนัด และความสามารถของผู้เรียน
3. บูรณาการวิชาการกับชีวิตจริงให้ผู้เรียน ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต
4. ใช้กระบวนการกลุ่มในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ฝึกให้คิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ จินตนาการ ที่เป็นประโยชน์และสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตอย่างต่อเนื่อง
5. จำนวนสมาชิกมีความเหมาะสมกับลักษณะของกิจกรรม
6. มีการกำหนดเวลาในการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมสอดคล้องกับวิสัยทัศน์และ เป้าหมายของสถานศึกษา
7. ผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินการ มีครูเป็นที่ปรึกษา ถือเป็นหน้าที่และงานประจำ โดยคำนึงถึงความปลอดภัย
8. ยึดหลักการมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้ครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชนองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม
9. มีการประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรม โดยวิธีการที่หลากหลายและสอดคล้องกับกิจกรรมอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยให้ถือว่าเป็นเกณฑ์ประเมินผลการผ่านช่วงชั้น

แนวการจัดกิจกรรมนักเรียน

สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนเข้าร่วมกิจกรรม โดยมีแนวการจัดดังนี้

- การจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อเกื้อกูลส่งเสริมการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่น การบูรณาการโครงการ องค์ความรู้จากกลุ่มสาระการเรียนรู้ เป็นต้น
- จัดกิจกรรมตามความสนใจ ความถนัดธรรมชาติ และความสามารถ ความต้องการของผู้เรียนและชุมชน เช่น ชุมนุม ชมรมทางวิชาการต่างๆ เป็นต้น
- จัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกในการทำประโยชน์ต่อสังคม เช่น กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี เป็นต้น
- จัดกิจกรรมประเภทบริการด้านต่างๆฝึกการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง และส่วนรวม

ในทางปฏิบัติสถานศึกษาจัดกิจกรรมในลักษณะของการบูรณาการองค์ความรู้ต่างๆ ที่เกื้อกูลส่งเสริมการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ให้มีความกว้างขวางลึกซึ้งยิ่งขึ้น อีกทั้งให้ผู้เรียนได้ค้นพบและใช้ศักยภาพ เลือก ตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผลเหมาะสมกับตนเอง พร้อมทั้งวางแผนชีวิตและอาชีพได้ อย่างมีคุณภาพ เน้นการเสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ ศีลธรรม และจริยธรรม รู้จักสร้างสัมพันธ์ที่ดีเพื่อปรับตัวเข้ากับบุคคล และสถานการณ์ได้อย่างดีและมีความสุข

2. การบริการสวัสดิการนักเรียน

สถานศึกษาถือได้ว่าเป็นองค์กรที่ประกอบด้วยผู้บริหาร ครู นักการภารโรงและนักเรียนดังนั้นการจัดสวัสดิการสำหรับบุคลากรต้องดำเนินการให้เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับ และความต้องการจำเป็นของหน่วยงานนั้นๆ

สถานศึกษาสามารถดำเนินการจัดสวัสดิการสำหรับนักเรียนสามารถดำเนินการได้หลายประการดังนี้

2.1 สวัสดิการด้านเศรษฐกิจ

- 2.1.1 การจัดบริการเสื้อผ้าเครื่องแบบสำหรับนักเรียนขาดแคลน
- 2.1.2 การจัดบริการเครื่องเขียนแบบเรียน
- 2.1.3 การจัดมอบทุนการศึกษา
- 2.1.4 การจัดบริการอาหารกลางวัน

- 2.1.5 การจัดบริการอาหารเสริม(นม)
- 2.1.6 การจัดสหกรณ์ออมทรัพย์
- 2.1.7 การจัดสหกรณ์ร้านค้า
- 2.1.8 การจัดตั้งธนาคาร โรงเรียน
- 2.1.9 การจัดกิจกรรมการเรียนเพื่อสร้างรายได้ระหว่างเรียน
- 2.1.10 การจัดประกันชีวิตหมู่
- 2.1.11 การจัดประกันอุบัติเหตุ
- 2.1.12 การจัดค่าพาหนะสำหรับนักเรียนที่อยู่ห่างไกล
- 2.1.13 การจัดพาหนะพานักเรียนไปเรียนแหล่งเรียนรู้
- สถานศึกษา
- 2.2 สวัสดิการด้านกีฬาและนันทนาการ
- 2.2.1 การจัดกิจกรรมกีฬาในหน่วยงาน
- 2.2.2 การจัดทัศนศึกษา
- 2.2.3 การจัดกิจกรรมสังสรรค์ และนันทนาการ
- 2.2.4 การจัดฉายภาพยนตร์และกิจกรรมบันเทิงระหว่างพัก
- กลางวัน
- 2.3 สวัสดิการด้านอำนวยความสะดวก
- 2.3.1 การจัดบ้านพักให้นักเรียนห่างไกลมาพักเรียน
- 2.3.2 การจัดบริการค่าพาหนะไปสถานพยาบาล
- 2.3.3 การจัดรถบริการรับส่งจากบ้านไปสถานศึกษา
- 2.3.4 การจัดร้านอาหารในสถานศึกษา
- 2.3.5 การจัดจำหน่ายสินค้าราคาถูก
- 2.3.6 การตรวจสุขภาพ
- 2.3.7 การบริการน้ำดื่มน้ำใช้
- 2.4 หลักในการจัดสวัสดิการนักเรียน โดยทั่วไปมีหลักการ
- ดั่งต่อไปนี้
- 2.4.1 จัดให้สนองความต้องการที่แท้จริงของนักเรียน

- 2.4.2 ใช้หลักความเสมอภาคในการให้บริการ
- 2.4.3 คำนึงถึงความสามารถและความพร้อมในการให้บริการ
- 2.4.4 มีการดูแลควบคุมอย่างทั่วถึงและรัดกุม
- 2.4.5 ให้สมาชิกมีส่วนร่วม

2.5 วิธีการจัดสวัสดิการนักเรียน มีวิธีการจัดดังนี้

- 2.5.1 สถานศึกษาดำเนินการเอง
- 2.5.2 มอบหมายให้บุคคลอื่นดำเนินการ
- 2.5.3 จัดโดยขอความร่วมมือหรือขอบริจาคจากบุคคลอื่น
- 2.5.4 จัดร่วมกับส่วนราชการโดยตรงหรือร่วมกับส่วนราชการ

อื่น

3. การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและการพัฒนาบุคลิกภาพ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้กำหนดมาตรฐาน

การจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2541 ประกอบด้วยมาตรฐานคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานคุณภาพผู้สอนและคุณภาพผู้บริหารสถานศึกษา ในส่วนของมาตรฐานคุณภาพผู้เรียน ทั้งระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มี 9 มาตรฐาน 20 ตัวบ่งชี้ โดยมาตรฐานคุณภาพผู้เรียนที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรม ที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข กำหนดไว้ในมาตรฐานที่ 8 มีตัวบ่งชี้สำคัญ สรุปได้ 4 ประการคือ

ตัวบ่งชี้ที่ 1 ความมีเมตตากรุณา ปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข

ตัวบ่งชี้ที่ 2 ความซื่อสัตย์ ซื่อตรงต่อหน้าที่

ตัวบ่งชี้ที่ 3 ความประหยัด มัธยัสถ์ อคออม

ตัวบ่งชี้ที่ 4 ความรับผิดชอบ

ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติให้ใช้

มาตรฐานสำหรับประเมินสถานศึกษาในระยะแรก ประกอบด้วยมาตรฐานด้านผู้เรียน มาตรฐานด้านกระบวนการและมาตรฐานด้านปัจจัย รวมทั้งสิ้น 14 มาตรฐาน มีมาตรฐาน ที่เกี่ยวกับ คุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์จำนวน 4 ตัวบ่งชี้ด้วยกัน คือ

ตัวบ่งชี้ที่ 1 มีวินัย มีความรับผิดชอบ ปฏิบัติตามระเบียบและหลักธรรม

เบื้องต้นของแต่ละศาสนา

ตัวบ่งชี้ที่ 2 มีความซื่อสัตย์ สุจริต

ตัวบ่งชี้ที่ 3 มีความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

ตัวบ่งชี้ที่ 4 มีความประหยัด (ใช้สิ่งของและทรัพย์สินทั้งของตนเองและ

ส่วนรวม ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติอย่างประหยัดและคุ้มค่า)

นอกจากนั้น หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ได้กำหนดจุด
หมายให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่สำคัญ ในข้อแรกคือ การเห็นคุณค่าของตนเอง
มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ
มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์

สรุปได้ว่าคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียน ที่จำเป็นต้องสร้างและพัฒนา
ขึ้นอย่างน้อยต้องประกอบด้วย เมตตากรุณา ซื่อสัตย์ สุจริต ประหยัด อุดม มีวินัย
มีความรับผิดชอบและปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ

4. การแนะแนววัยราชภัฏมหาสารคาม

การพัฒนาให้นักเรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข ในภาวะของ
สังคมในยุคปัจจุบันการจัดการศึกษาในสถานศึกษา จึงจำเป็นต้องช่วยเหลือนักเรียนนักศึกษา
ให้รู้จักปรับตัวให้เข้ากับสภาพการณ์ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม กระบวนการแนะแนวจะเป็นกล
ไกสำคัญในการป้องกัน ช่วยเหลือ ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนตั้งแต่เยาว์วัยเพราะจุดหมายของ
การแนะแนวเป็นกระบวนการที่มุ่งสร้างเสริมผู้เรียนให้มีคุณภาพเหมาะสมตามความแตกต่าง
ระหว่างบุคคล ค้นพบ และพัฒนาศักยภาพของคน มีทักษะการดำเนินชีวิตมีวุฒิภาวะทาง
อารมณ์ ศิลธรรม จริยธรรม รู้จักการเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา รู้จักคิด ตัดสินใจ แก้ปัญหา
ในช่วงวิกฤต วางแผนการศึกษาต่อ และการพัฒนาตนสู่โลกอาชีพ และการมีงานทำรวมทั้ง
ดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ดังนั้น การแนะแนวจึงมีบทบาทที่สามารถบูรณาการ
ความคิด ค่านิยม ประเพณี วัฒนธรรม และเทคโนโลยีเข้าสู่วิถีชีวิตไทยได้อย่างเหมาะสม

ขอบข่ายการแนะแนว มีขอบข่ายสาระสำคัญ 3 ด้าน คือ

1. การแนะแนวการศึกษามุ่งหวังให้ผู้เรียนพัฒนาการเรียนได้เต็มศักยภาพ
รู้จักแสวงหาความรู้ และวางแผนการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถปรับตัวด้าน
การเรียนและมีนิสัยใฝ่เรียน

2. การแนะแนวอาชีพช่วยให้ผู้เรียนรู้จักตนเองและโลกของงานอย่างหลากหลายมีเจตคติและนิสัยที่ดีในการทำงาน มีโอกาสได้รับประสบการณ์และฝึกงานตามความถนัดความสนใจ

3. การแนะแนวเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจตนเอง รักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น มีอารมณ์มั่นคง มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เข้าใจสิ่งแวดล้อมและสามารถปรับตัวให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างเป็นสุข

ลักษณะงานแนะแนว มี 3 ลักษณะใหญ่ๆ ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมด้วยกระบวนการทางจิตวิทยาให้แก่ผู้เรียน ทั้งเป็นรายบุคคล และเป็นกลุ่มเพื่อให้ครูได้รู้จักผู้เรียนมากขึ้น สามารถส่งเสริมและป้องกันปัญหาของผู้เรียนทุกคน ให้ได้รับการพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตในด้านต่างๆ การจัดกิจกรรมอาจจัดในห้องเรียน หรือนอกห้องเรียน โดยให้มีบรรยากาศที่เป็นกันเอง มีครูเป็นที่ปรึกษาและผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม

2. การจัดการบริหารเพื่อให้ผู้เรียนได้สำรวจตนเองและรู้จักตนเองในทุกด้าน ให้ข้อมูลข่าวสารสารสนเทศที่จำเป็น และทันสมัย ทั้งด้านการศึกษา อาชีพ และการพัฒนาบุคลิกภาพ ให้สามารถตัดสินใจและแก้ปัญหาด้วยตนเอง ตลอดจนช่วยเหลือ แก้ไข และฝึกประสบการณ์ที่เหมาะสม สำหรับผู้เรียนได้ใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการศึกษาและชีวิตต่อไป

3. การบูรณาการแนะแนวในการเรียนการสอนเป็นการนำเทคนิควิธีการทางจิตวิทยาและการแนะแนวมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียน โดยเน้นให้ครูได้รู้จักและเข้าใจผู้เรียนทั้งในด้านพัฒนาการตามวัย พฤติกรรม และสาเหตุของพฤติกรรม วิธีการเรียนรู้ของผู้เรียนซึ่งจะทำให้ครูมีแนวทางในการช่วยเหลือและพัฒนาผู้เรียน ให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าในสาระวิชา เกิดแรงจูงใจใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ซึ่งจะส่งผลให้การเรียนรู้เกิดสัมฤทธิ์ผลสูงสุด

การบริหารงานกิจการนักเรียน

เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่สามารถทำให้นักเรียนสามารถเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมอย่างมีความสุข ตลอดจนทำให้การเรียนมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นทั้งนี้โรงเรียนต้อง

ยึดพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หมวด 2 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา มาตรา 10 ถึงมาตรา 14 หมวด 3 ระบบการศึกษา มาตรา 15 ถึง มาตรา 21 เป็นหลัก (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2541 จ. : 59)

การบริหารงานกิจการนักเรียน เกี่ยวข้องกับ

1. การสำมะโนนักเรียน
2. การรับเด็กเข้าเรียน
3. การลงทะเบียนนักเรียน
4. การแบ่งกลุ่ม แบ่งชั้นนักเรียน
5. การปฐมนิเทศ
6. การรายงานเกี่ยวกับนักเรียน
7. การรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน
8. การย้ายนักเรียน
9. การทำระเบียบสะสม เก็บหลักฐาน และประวัตินักเรียน
10. การจัดกิจกรรมนักเรียน
11. การจัดบริการแนะแนว
12. การจัดบริการเกี่ยวกับสุขภาพ
13. การจัดสวัสดิการต่างๆ
14. การดูแลความเจริญก้าวหน้าของเด็ก
15. การช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาทางการเรียน และด้านอื่นๆ

จะเห็นว่างานนี้เกี่ยวกับนักเรียน 4 ด้าน คือ การจัดเตรียมเด็กเข้าเรียน การรายงานบันทึกสภาพของนักเรียน การส่งเสริมช่วยเหลือนักเรียน และติดตามผลนักเรียนที่จบภาคการศึกษาแล้ว (วิโรจน์ มงคลมณี. 2539 : 14)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดมาตรฐานการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนประถมศึกษาไว้จำนวน 3 มาตรฐาน คือ

1. โรงเรียนเกณฑ์เด็กในวัยการศึกษาภาคบังคับเข้าเรียนได้บรรลุตามเป้าหมาย และได้เรียนอย่างสม่ำเสมอ มีตัวบ่งชี้ 2 ตัว คือ

1.1 คำเนิการให้เด็กในวัยการศึกษาภาคบังคับได้เข้าเรียนครบตามเป้าหมาย

1.2 คำเนิการให้นักเรียนได้เรียนอย่างสม่ำเสมอ

2. โรงเรียนจัดบริการแก่นักเรียนตามสภาพพื้นฐานอย่างเหมาะสมมีตัวบ่งชี้ 4 ตัว

2.1 บริการสุขภาพอนามัยอย่างเหมาะสม

2.2 บริการด้านอาหารกลางวันที่มีคุณค่าทางโภชนาการอย่างเหมาะสม

2.3 บริการแนะแนวนักเรียนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

2.4 บริการช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนอย่างทั่วถึงและเหมาะสม

3. โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนการสอนตามหลักสูตรมีตัวบ่งชี้ คือ กิจกรรมส่งเสริมการเรียนการสอนตามหลักสูตร

สรุป งานด้านกิจการนักเรียนเกี่ยวกับการสำรวจเด็กเข้าเรียน การรับนักเรียนการทำทะเบียนเกี่ยวกับนักเรียน การจัดชั้นเรียน การปกครอง การรักษาระเบียบวินัย การโอนย้ายนักเรียน และการส่งเสริมนักเรียนให้ลักษณะความเป็นผู้นำเพื่อให้นักเรียนอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

3. งานด้านบริหารและส่งเสริมการศึกษา

การบริหารงานแผนงานและโครงการประกอบด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 162 – 167)

1. หลักการวางแผน

การวางแผน คือ การคิดพิจารณาและตัดสินใจกำหนดแนวทางหรือวิธีการที่จะดำเนินการสิ่งหนึ่งสิ่งใดไว้ล่วงหน้าอย่างรอบคอบ มีเหตุผล เพื่อที่จะได้มาซึ่งความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

ความสำเร็จ และ การดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นหลักสำคัญที่เป็นอุดมคติของวางแผน หรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่าความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพคือหัวใจของการวางแผน

การวางแผนเป็นงานที่ฝ่ายบริหารหรือฝ่ายควบคุมกำกับงานจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ แผนงาน/โครงการ บางโครงการอาจมีการสิ้นสุดและเสร็จสิ้นได้ แต่

หน้าที่ในการวางแผนสำหรับผู้บริหารหรือหัวหน้างานจะไม่มีวันจบสิ้น ต้องปฏิบัติต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา กระบวนการวางแผน ทำให้การดำเนินงานในกระบวนการวางแผนเป็นไปอย่างมีขั้นตอนและรายละเอียดชัดเจนเป็นหลักซึ่งอาจนำไปประยุกต์ใช้กับบุคคลหรือหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้การบริหารงานประสบความสำเร็จตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นถ้าสามารถวางแผนได้อย่างถูกต้องมีแผนงานที่ตั้งแต่เริ่มต้น มีการปฏิบัติงานตามแผน จะช่วยให้เกิดการประหยัดทั้งกำลังคน เงิน เวลา และทรัพยากรอื่นๆ ช่วยให้การดำเนินงานมีทิศทางที่แน่นอน ดำเนินการได้อย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพสูง ผู้ขั้นตอนในการดำเนินงาน ค่อนข้างชัดเจน ช่วยให้การตรวจสอบควบคุมงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. กระบวนการวางแผน

การวางแผนเป็นกระบวนการในการบริหารที่มีความเกี่ยวข้องต่อเนื่องกันอย่างเป็นระบบแบ่งการดำเนินงานเป็น 4 ขั้นตอน คือ การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหา การวางแผน การดำเนินการตามแผน การประเมินผล

3. การจัดทำแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการประจำปี

การวางแผนปฏิบัติงานของสถานศึกษา จะต้องจัดทำแผนปฏิบัติงาน 2 ประเภท ดังนี้

3.1 แผนยุทธศาสตร์ (Strategic Plan) เป็นแผนที่จัดทำขึ้นเพื่อกำหนดทิศทางและแนวทางในการพัฒนาสถานศึกษาไปสู่ความเป็นเลิศ โดยจะมีการปรับปรุงและจัดทำใหม่ทุกระยะ 3 ปี

3.2 แผนปฏิบัติการประจำปี (Operation Plan) เป็นแผนที่จัดทำขึ้นเพื่อกำหนด สิ่งที่ปฏิบัติจริงในรอบ 1 ปี โดยนำแผนงาน/โครงการในแผนยุทธศาสตร์ แผนงานประจำและ แผนงานที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานต้นสังกัดหรือหน่วยงานอื่น มาจัดรายละเอียดและจัดสรรงบประมาณ แผนปฏิบัติการประจำปีเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญยิ่ง การบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

การบริหารงานอาคารสถานที่

การบริหารอาคารสถานที่ หมายถึง การที่ผู้บริหารใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ดำเนินงานอาคารสถานที่ร่วมกับบุคลากรในสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

งานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ มี 3 ประการ คือ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 168 – 171)

1. การบริหารงานอาคารสถานที่
2. การจัดสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา
3. การป้องกันอุบัติเหตุในสถานศึกษา

ประเภทและขอบข่ายของงานอาคารสถานที่ แบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ

1. อาคารเรียน ประกอบด้วย ห้องเรียน และห้องพิเศษต่างๆ เช่น ห้องสมุด ห้องพักครู ห้องพยาบาล ห้องวิทยาศาสตร์ ห้องพัสดุ ฯลฯ
2. อาคารประกอบการ หรือสิ่งปลูกสร้างอื่นๆ เช่น อาคารอเนกประสงค์ โรงฝึกงาน โรงอาหาร ห้องส้วม เรือนเพาะชำ รั้ว ถังประปา ฯลฯ
3. บริเวณสถานศึกษา เช่น สนาม สวนหย่อม ที่พักผ่อนหย่อนใจ แหล่งเรียนรู้ ฯลฯ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

งานจัดสร้างอาคารสถานที่ ผู้บริหารสถานศึกษามิบทบาทดังนี้

1. ขอบงบประมาณจัดสร้างอาคารสถานที่
2. ควบคุมการก่อสร้างอาคารให้ถูกต้อง และเป็นไปตามระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
3. ดำเนินการเกี่ยวกับการรื้อถอนอาคารให้ถูกต้องตามระเบียบว่าด้วยที่ราชพัสดุ
4. จัดการเกี่ยวกับที่ดินของสถานศึกษาให้ถูกต้องตามระเบียบว่าด้วยที่ราชพัสดุ
5. ร่วมกับบุคลากรในสถานศึกษาและชุมชน แก้ปัญหาการขาดแคลนอาคาร สถานที่ในกรณีที่ยังงบประมาณจากราชการมีไม่เพียงพอ
6. จัดให้มีการตกแต่งอาคารสถานที่ให้น่าดู น่าอยู่ น่าเรียน

การใช้อาคารสถานที่ ผู้บริหารสถานศึกษามิบทบาทดังนี้

1. ดำเนินการวางแผนใช้อาคารสถานที่ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า โดยให้บุคลากรในสถานศึกษามีส่วนร่วม

2. จัดให้มีแผนผังบริเวณอาคารสถานศึกษาอาคารประกอบการ ห้องเรียน และห้องพิเศษ

3. จัดให้มีการทำตารางและแสดงการใช้อาคารสถานที่รวมถึงห้องพิเศษ ต่างๆ

4. ให้บริการด้านอาคารสถานที่แก่ชุมชนในกิจกรรมของชุมชน โดยมี หลักฐานการให้บริการ

งานบำรุงรักษาอาคารสถานที่ ผู้บริหารสถานศึกษา มีบทบาทหน้าที่ดังนี้

1. ตรวจสอบสภาพอาคารสถานที่อย่างสม่ำเสมอให้อยู่ในสภาพที่เป็นปัจจุบัน พร้อมใช้งานได้

2. จัดให้มีการซ่อมแซมอาคารสถานที่ที่ชำรุดทรุดโทรม

3. จัดให้มีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบอาคารสถานที่ของบุคลากร

4. ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาอาคารสถานที่

งานควบคุมดูแลอาคารสถานที่ ผู้บริหารสถานศึกษา มีบทบาทหน้าที่ดังนี้

1. จัดเวรยามดูแลอาคารสถานที่ให้เป็นไปตามระเบียบว่าด้วยการรักษา ความปลอดภัย

2. ตรวจสอบตราการใช้อาคารสถานที่ให้เป็นไปตามข้อตกลงร่วมกันระหว่าง บุคลากร

3. ดำเนินการตามระเบียบที่เกี่ยวข้อง เมื่อมีผู้ขอใช้อาคารสถานที่

4. ส่งเสริมให้นักเรียนและบุคลากรทุกคนในสถานศึกษามีส่วนร่วม รับผิดชอบในการดูแลรักษาอาคารสถานที่

งานประเมินผลการใช้อาคารสถานที่ ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทหน้าที่ดังนี้

1. ประเมินผลการดำเนินงานอาคารสถานที่อย่างสม่ำเสมอ

2. ให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการเสนอแนะเพื่อปรับปรุงการดำเนินงาน

3. ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการรักษาอาคาร สถานที่

4. ใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ ในการประเมินผลการดำเนินงานอาคารสถานที่ และ รับฟังความคิดเห็นของชุมชน

แนวทางในการจัดสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา มีดังนี้

บริเวณสถานศึกษาต้องพัฒนาให้ร่มรื่น สะอาด สวยงาม ให้น่าอยู่ น่าเรียน และให้ปลอดภัย

1. บริเวณอาคารเรียนและอาคารประกอบการและบริเวณอื่น ๆ ให้มีความแข็งแรง สะอาด ปลอดภัย แสงสว่างเพียงพอ

2. กำหนดแนวทางปฏิบัติในการระบายน้ำ ประหยัดไฟฟ้า และการกำจัดขยะมูลฝอย

การป้องกันอุบัติเหตุในสถานศึกษา

อุบัติเหตุเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ทุกโอกาส ทั้งจากการกระทำ หรือควมเร่งการกระทำของบุคคลและสภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์ต่าง ๆ อุบัติเหตุในสถานศึกษาแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. อุบัติเหตุที่ร้ายแรง เช่น ตกต้นไม้ ตกอาคาร ตกน้ำ รถชน ฯลฯ

2. อุบัติเหตุธรรมดาไม่ร้ายแรง เช่น หกล้ม ถูกของมีคมบาด ฯลฯ

สาเหตุที่ทำให้เกิดอุบัติเหตุในโรงเรียน

1. สภาพของสถานศึกษา เช่น อาคารเรียนเก่าชำรุด ทรุดโทรม อาคารกำลังก่อสร้าง สระน้ำ หลุม ฯลฯ

2. กิจกรรมทางด้านกีฬา นักเรียนขาดการควบคุม ขาดความรู้ และทักษะในการเล่นกีฬา ไม่ได้ฝึกให้นักเรียนสามารถป้องกันและช่วยเหลือตนเอง

3. การขาดความระมัดระวัง หรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เช่น วิ่ง

4. สิ่งแวดล้อมภายนอกสถานศึกษา เช่น การข้ามถนน

มาตรการในการป้องกันอุบัติเหตุในสถานศึกษา ประกอบด้วยการจัดสถานศึกษาให้ถูกสุขลักษณะและปลอดภัย การวางแผนป้องกัน และจัดรายการด้านสวัสดิศึกษา

หลักการของงานอาคารสถานที่

1. เป็นการบริหารงานที่ให้ความสะดวกแก่การดำเนินงานวิชาการ

2. เป็นการบริหารงานที่ส่งเสริมให้งานอื่น สะดวก มีประสิทธิภาพ

3. เป็นการบริหารงานเพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา

4. เป็นงานที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีความพอใจในกิจการนักเรียน

5. เสริมขวัญและกำลังใจบุคลากรให้พร้อมที่จะปฏิบัติงาน

การบริหารงานอาคารสถานที่ หมายถึง การจัดการเกี่ยวกับอาคารเรียน อาคารประกอบ บริเวณสิ่งแวดล้อม ตลอดจนวัสดุครุภัณฑ์และสิ่งก่อสร้างอื่น อันเป็นสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม และความสะอาดคล่องตัว แก่การจัดการเรียนการสอน และการดำเนินงานอื่นในโรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2541 จ. : 26 - 27)

งานอาคารสถานที่ประกอบด้วย (วิพล นาคพันธ์และสมเดช สีแสง. 2539 : 1)

1. งานการจัดอาคารสถานที่ เป็นการวางรูปแบบของอาคารสถานที่ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และประโยชน์การใช้สอย โดยมีคณะกรรมการรับผิดชอบการดำเนินการดังต่อไปนี้

1.1 สำรวจความต้องการเกี่ยวกับอาคารสถานที่

1.2 พิจารณาถึงสภาพของอาคารที่มีอยู่

1.3 ดำเนินการด้านงบประมาณเกี่ยวกับอาคารสถานที่

1.4 จัดให้มีแผนผังเกี่ยวกับอาคารสถานที่

1.5 พิจารณาการใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุด

1.6 กำหนดแนวทางในการสร้าง หรือต่อเติมอาคารสถานที่ให้

เหมาะสม

1.7 ควบคุมงานการก่อสร้าง ให้ถูกต้องตามรูปแบบและรายการ โดยปฏิบัติตามคู่มือควบคุมการก่อสร้างทางราชการ

2. งานการใช้อาคารสถานที่ ผู้บริหารวางแผนการใช้อาคารที่เกิดประโยชน์ใช้สอยมากที่สุดต่อการเรียนการสอนในโรงเรียน และกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนรวมบริเวณ โรงเรียน โดยมีแนวปฏิบัติดังนี้

2.1 วางแผนการใช้อาคารสถานที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2.2 กำหนดใช้อาคารสถานที่ให้เหมาะสมกับการจัดกิจกรรมทางการเรียนการสอน

2.3 ให้ความรู้ในเรื่องการใช้อาคารสถานที่แก่ครู นักเรียน และชุมชน

2.4 จัดทำแผนผังของอาคารแสดงการใช้ประโยชน์ห้องต่างๆ

2.5 จัดให้มีเอกสารแนะนำการบริการด้านอาคารสถานที่แก่ชุมชนโดยคำนึงถึงระเบียบการใช้อาคารสถานที่

3. งานการบำรุงรักษาอาคารสถานที่ ผู้บริหารควรจัดให้บุคลากรรับผิดชอบดูแลอาคารสถานที่ โดยมีแนวปฏิบัติดังนี้

3.1 ส่งเสริมให้บุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนได้มีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาอาคารสถานที่

3.2 ตกแต่งอาคารสถานที่ให้สวยงาม สะอาด เหมาะสมแก่สภาพของสถานศึกษา

3.3 ตรวจสอบและสำรวจสภาพของอาคารสถานที่ และอุปกรณ์ต่างๆ ให้อยู่ในสภาพมั่นคงแข็งแรงอยู่เสมอ

3.4 ดำเนินการซ่อมแซมส่วนที่ชำรุดทรุดโทรม

4. งานควบคุมดูแลรักษาสถานที่ เป็นการกำกับติดตามผลการใช้การบำรุงรักษาตกแต่งรวมถึงการควบคุมการปฏิบัติงานของอาคารสถานที่ให้เป็นไปตามระเบียบของราชการ โดยมีแนวปฏิบัติดังนี้

4.1 แต่งตั้งเวรยามในการควบคุมดูแลอาคารสถานที่ตามระเบียบว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยเกี่ยวกับสถานที่ราชการ

4.2 จัดหาวัสดุ อุปกรณ์ในการป้องกันอันตรายซึ่งจะเกิดแก่อาคารสถานที่

4.3 ตรวจสอบอุปกรณ์ไฟฟ้าที่ใช้เป็นประจำ

4.4 กำกับดูแลการใช้อาคารสถานที่ ในกรณีบุคคลภายนอกมาขอใช้อาคารสถานที่

4.5 จัดให้มีรั้ว เพื่อป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นกับอาคารสถานที่ ผู้บริหารอาจดำเนินการโดยใช้งบประมาณทางราชการ เงินบำรุงการศึกษา หรือขอบริจาคจากชุมชน

5. งานประเมินผลการใช้อาคารสถานที่ ผู้บริหารควรจัดให้มีการประเมินผลการใช้อาคารสถานที่เพื่อการปรับปรุง และเก็บข้อมูลสำหรับวางแผนดำเนินงานในปีต่อไป โดยมีแนวปฏิบัติดังนี้

5.1 จัดทำแบบสำรวจในการประเมินผลการใช้อาคารสถานที่

5.2 แต่งตั้งผู้รับผิดชอบ

5.3 ดำเนินการประเมินผลการใช้โดยครู และนักเรียนมีส่วนร่วม

การบริหารอาคารสถานที่ ประกอบด้วย (วิโรจน์ มังคละมณี. 2539 : 16)

1. การจัดสำนักงาน ห้องธุรการ ห้องพัสดุ ห้องพยาบาล ห้องประชุม และ ห้องอื่นๆ

2. ดูแลรักษา และปรับปรุงอาคารสถานที่ อุปกรณ์ประจำโรงเรียนให้อยู่ในสภาพเรียบร้อยด้วย เป็นการดำเนินเกี่ยวกับอาคารสถานที่ อุปกรณ์ต่างๆและจัดดูแลรักษาให้มีความพร้อมในการใช้งาน เพื่อความสะดวกต่อการปฏิบัติงาน และต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับแนวดำเนินการของหลักสูตร

การบริหารการเงินบัญชีและพัสดุ

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานย่อย ซึ่งต้องรับผิดชอบดำเนินการเกี่ยวกับการเงิน การบัญชีและการพัสดุในให้เป็นไปตามกฎระเบียบ มติ กรม. และขั้นตอนว่าด้วยเงินแต่ละประเภทให้ถูกต้องตรวจสอบได้เกิดประสิทธิผลของงานที่มีคุณภาพ

การบริหารงานการเงิน

ขอบเขตการเงินในสถานศึกษาประกอบด้วย เงินงบประมาณ เงินรายได้ แผ่นดินและเงินนอกงบประมาณ มีรายละเอียดดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 171 – 173)

เงินงบประมาณ หมายถึง เงินที่ทางราชการจัดสรร ให้แก่ส่วนราชการ และอนุญาตให้จ่ายและก่อกำหนดผู้พันธุได้ตามวัตถุประสงค์ ภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ใน พ.ร.บ. งบประมาณรายจ่าย โดยปกติถ้าไม่มีการกั้นเงิน ก็ต้องจ่ายภายใน 30 กันยายน ของปีงบประมาณ ซึ่งแยกออกเป็นหมวด ดังนี้

1 งบประมาณรายจ่ายบกลาง

1.1 เงินเบียดหวัด บำเหน็จ บำนาญ

1.2 เงินช่วยเหลือข้าราชการและลูกจ้าง

- เงินช่วยการศึกษาบุตร
- เงินค่ารักษาพยาบาล
- เงินช่วยพิเศษ

- เงินช่วยเหลือบุตร (ยกเลิก 1 เม.ย. 35)
- 1.3 เงินช่วยค่าครองชีพข้าราชการและลูกจ้าง
- 1.4 ค่าทดแทนสำหรับผู้ได้รับอันตรายในการรักษาความมั่นคงของ
ประเทศ
- 1.5 เงินเดือนอันดับเงินเดือนและเงินปรับวุฒิ
- 1.6 เงินปรับปรุงเงินเดือนข้าราชการและลูกจ้าง
- 2 งบประมาณรายจ่ายของส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจ มี 7 หมวด คือ
หมวดเงินเดือนและค่าจ้างประจำ หมวดค่าจ้างชั่วคราว หมวดค่า
ตอบแทนใช้สอยวัสดุ หมวดสาธารณูปโภค หมวดค่าครุภัณฑ์ ที่ดินและสิ่งก่อสร้าง หมวด
เงินอุดหนุน และหมวดรายจ่ายอื่น
- 3 แผนงาน/งาน/โครงการ ของเงินงบประมาณ
- 3.1 แผนงานบริหารการศึกษาระดับพื้นฐาน
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
- งานบริหารทั่วไป
- Rajabhat Mahasarakham University
- งานนโยบายและแผน
- 3.2 แผนงานจัดการศึกษาระดับพื้นฐานสถานศึกษา
- งานดำเนินการศึกษาก่อนประถมศึกษา
- งานดำเนินการประถมศึกษา
- โครงการขยายโอกาสทางการศึกษา
- 3.3 แผนงานส่งเสริมและพัฒนาพลานามัย
- งานอนามัยสถานศึกษา
- 3.4 แผนงานปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับพื้นฐาน
(ศึกษานิเทศก์)
- งานนิเทศและติดตามผล
- งานประเมินผลทางการศึกษา
- งานมาตรฐานการศึกษา
- งานพัฒนาบุคลากร
- งานพัฒนาการเรียนการสอน
- 3.5 แผนงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์

การพัสดุ หมายความว่า การจัดทำเอง การซื้อ การจ้าง การจ้างที่
ปรึกษา การจ้างออกแบบและควบคุมงาน การแลกเปลี่ยน การเช่า การควบคุม การจำหน่าย
และการดำเนินการอื่น ๆ มีกำหนดไว้ในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ

การซื้อ หมายความว่า การซื้อพัสดุทุกชนิด ที่มีการติดตั้ง ทดลอง
และบริการที่เกี่ยวข้องอื่นๆ แต่ไม่รวมถึงการจัดหาพัสดุในลักษณะการจ้าง

การจ้าง หมายความว่า การจ้างทำของ และการรับขนส่งตามประมวล
กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และการจ้างเหมาบริการ แต่ไม่รวมถึงการจ้างลูกจ้างของส่วนราชการ
ตามระเบียบกระทรวงการคลังและการรับขนส่งในการเดินทางไปราชการตามกฎหมายว่าด้วย
ใช้จ่ายในการเดินทางไปราชการ

ประเภทเงิน หมายความว่า การดำเนินการตามระเบียบพัสดุ ได้แก่ เงินบ
ประมาณ เงินบำรุงการศึกษา เงินบริจาค และเงินนอกงบประมาณอื่นๆ เช่น เงินบำรุงลูกเสือ
เนตรนารีและยุวชาด และเงินอุดหนุนอื่นๆ

เจ้าหน้าที่พัสดุ หมายความว่า เจ้าหน้าที่ดำรงตำแหน่ง ที่มีหน้าที่เกี่ยว
กับพัสดุ หรือผู้ที่ได้รับแต่งตั้ง หรือได้รับมอบหมาย จากผู้บริหารสถานศึกษาให้มีหน้าที่เกี่ยว
กับพัสดุ

หัวหน้าเจ้าหน้าที่พัสดุ หมายความว่า หัวหน้าเจ้าหน้าที่ซึ่งดำรง
ตำแหน่งที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการพัสดุ หรือได้รับการแต่งตั้งจากผู้บริหารสถานศึกษา

การซื้อครั้งหนึ่ง หมายความว่า การซื้อพัสดุที่มีลักษณะและประเภทเดีย
วกันที่มีความต้องการใช้เวลาเดียวกัน และควรดำเนินการจัดหาในคราวเดียวกัน

2. ขั้นตอนการบริหารงานพัสดุ ได้กำหนดไว้ 6 ขั้นตอน ดังนี้

2.1 การวางแผน การบริหารพัสดุ แผนงาน หรือโครงการเป็นแผน
ระยะสั้น คือ แผน 1 ปี เท่านั้น

2.2 การกำหนดความต้องการ ต้องดูข้อมูลที่เป็นจริงกับสถิติการใช้
พัสดุที่ผ่านมาเป็นสำคัญ ซึ่งมี 5 ประเภท คือ ความต้องการขั้นต้น ความต้องการขาดแคลน
ความต้องการเพื่อชดเชยเวลาการจัดหา ความต้องการพิเศษ และ ความต้องการสำรอง

2.3 การจัดหาพัสดุ หมายความว่า วิธีการให้ได้มาซึ่งพัสดุและบริการเพื่อ
ใช้ในราชการมีวิธีดังนี้

2.3.1 การจัดทำเอง

2.3.2 การซื้อกระทำได้ 5 วิธี คือ วิธีตกลงราคา วิธีสอบราคา

วิธีประกวดราคา วิธีพิเศษและวิธีกรณีพิเศษ

2.3.3 การจัดจ้าง กระทำได้ 5 วิธี คือวิธีตกลงราคา วิธีสอบราคา

วิธีประกวดราคา วิธีพิเศษและวิธีกรณีพิเศษ

2.3.4 การแลกเปลี่ยน

2.3.5 การเช่า

2.4 การแจกจ่าย หมายถึง การควบคุมพัสดุ การเก็บรักษาพัสดุ และการขนส่ง

2.5 การบำรุงรักษาพัสดุ หรือการซ่อมบำรุง มี 2 แบบ คือ การบำรุงรักษาแบบป้องกันและการบำรุงรักษาแบบแก้ไข

2.6 การจำหน่ายพัสดุ

2.6.1 สาเหตุของการจำหน่ายพัสดุใช้การไม่ได้อันเกิดจากชำรุดตามสภาพ ชำรุด เพราะสาเหตุอื่น สูญหาย และเสื่อมสภาพ

2.6.2 วิธีการจำหน่าย มี 5 วิธี ดังนี้ การขาย การแลกเปลี่ยน การโอน การแปรสภาพ หรือทำลาย และการจำหน่ายเป็นสูญ

3. การควบคุมพัสดุ

พัสดุสถานศึกษาไม่ว่าจะได้อะไรมาโดยการรับบริจาค การซื้อ การจ้าง หรือการจัดทำเองด้วยงบประมาณ หรือเงินนอกงบประมาณ หรืออื่นๆ ต้องปฏิบัติตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ. 2535 และการแก้ไขเพิ่มเติม เว้นแต่มีระเบียบ หรือ กฎหมายกำหนดไว้เป็นอย่างอื่นสถานศึกษาจะต้อง จัดทำบัญชีหรือทะเบียนพัสดุและมีการตรวจสอบการรับจ่ายพัสดุประจำปี

4. การจัดทำบัญชีพัสดุ

พัสดุสถานศึกษาไม่ว่าจะรับมาด้วยการบริจาค หรือจัดซื้อจัดจ้างหรือวิธีใด ก็ตามจะต้องทำบัญชีหรือทะเบียนควบคุมพัสดุนั้น วัสดุให้จัดทำบัญชีวัสดุ ครุภัณฑ์ ให้จัดทำทะเบียนครุภัณฑ์โดยการจัดทำบัญชีพัสดุจะต้องมีหลักฐานเอกสารแสดง รายวัน รับ-จ่าย มาประกอบโดยจัดเรียงเอกสารดังกล่าวตามลำดับตามวัน เวลา ในแต่ละปีงบประมาณ

5. หลักการในการเก็บรักษาวัสดุ-ครุภัณฑ์ของสถานศึกษา

ในการจัดเก็บวัสดุ-ครุภัณฑ์ ควรยึดหลัก ดังนี้ คือ ความเป็นระเบียบ เรียบร้อยหลักการสุขาภิบาล หลักความปลอดภัย หลักการรักษาคุณภาพพัสดุ และหลักการควบคุมปริมาณ

6. การจำหน่ายพัสดุ

การจำหน่ายพัสดุ ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ กระทำได้ 5 วิธี ได้แก่ การขาย การแลกเปลี่ยน การโอน การแปรสภาพหรือทำลาย และการจำหน่ายเป็นสูญ

การบริหารงานบุคคล

แนวคิดและหลักการในการบริหารงานบุคคล

การบริหารงานบุคคลคือปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงานโดยตรง ผู้บริหารที่ดี คือ ผู้ที่ใช้ความรู้ความสามารถในการบริหารงานบุคคลให้ทุกคนร่วมมือกันปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงสุด ดังนั้นแนวคิดในการบริหารงานบุคคลพอสรุปได้ ดังนี้

1. บรรดาปัจจัยทางการบริหารทั้งหลาย คนถือว่าเป็นปัจจัยทางการบริหารที่สำคัญที่สุด
2. การบริหารงานบุคคลจะมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผู้บริหารจะต้องมีความรู้ความเข้าใจและมีความสามารถสูงในการบริหารงานบุคคล
3. การจัดบุคลากรกรให้ปฏิบัติงานได้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถจะมีส่วนทำให้บุคลากรมีขวัญกำลังใจ มีความสุขในการปฏิบัติงาน ส่งผลให้งานประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ
4. การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง จะทำให้บุคลากรเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและกระตือรือร้นพัฒนางานให้ดียิ่งขึ้น
5. การบริหารงานบุคคล เน้นการมีส่วนร่วมของบุคลากรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เป็นสำคัญ
6. การประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรจะมีประโยชน์ต่อการพิจารณาปรับปรุงประสิทธิภาพของงานและการพิจารณาความดีความชอบ

ความสำเร็จในการปฏิบัติงานจะขึ้นอยู่กับหลักการบริหารที่เป็นองค์ประกอบ
ใหญ่ ๆ 2 ประการ คือ

1. การได้บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเหมาะกับงานมาปฏิบัติในหน่วยงาน
2. หน่วยงานหรือผู้บริหารของหน่วยงาน สามารถใช้คนให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ระบบการบริหารงานบุคคล

การบริหารงานบุคคลของประเทศไทย ที่สำคัญมีอยู่ 2 ระบบ คือ

1. ระบบอุปถัมภ์ (Patronage System) มีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ
 - การสืบสายโลหิต
 - การแลกเปลี่ยนตอบแทน
 - และการชอบพอเป็นพิเศษ
2. ระบบคุณธรรม (Merit System) เป็นระบบการบริหารงานบุคคลที่นำมาใช้ในภาครัฐ และได้รับการยอมรับว่ามีความเหมาะสมมากที่สุด บางครั้งใช้คำว่าระบบคุณวุฒิ ระบบคุณความดี ระบบความรู้ความสามารถ ระบบความดีและความสามารถซึ่งมีหลักการสำคัญ 4 ประการ คือ

หลักความสามารถ

หลักความเสมอภาค

หลักความมั่นคง

หลักความเป็นกลางทางการเมือง

ลักษณะของการบริหารบุคคลตามระบบคุณธรรม

การบริหารงานบุคคลตามระบบคุณธรรม มีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ

1. มีกฎหมายที่เป็นหลักว่าด้วยการบริหารงานบุคคลตามระบบคุณธรรม ซึ่งจะเป็นหลักประกันการดำเนินงานบริหารบุคคลให้เป็นไปตามระบบคุณธรรม
2. มีองค์กรกลางในการบริหารงานบุคคลทำหน้าที่ควบคุมกำกับการบริหารงานบุคคลของส่วนราชการให้มีประสิทธิภาพ

3. กำหนดให้ผู้บริหารงานบุคคลดำเนินการบริหารงานบุคคลตามระบบคุณธรรมเพื่อไม่ให้มีการบริหารงานบุคคลตามอำเภอใจของผู้บริหาร หรือการเล่นพรรคเล่นพวก (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 181 - 185)

การบริหารงานบุคคล เป็นภาระที่สำคัญยิ่งของนักบริหาร เป็นกระบวนการดำเนินงานเกี่ยวกับบุคลากรในหน่วยงาน ในอันที่จะให้ได้บุคลากรมาปฏิบัติงานตามความต้องการ และให้บุคลากรปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2541 ง. : 6 - 7)

การบริหารงานบุคคล หมายถึง การดำเนินการหรือจัดการเกี่ยวกับบุคคลในหน่วยงานในอันที่จะให้ได้บุคคลมาปฏิบัติงานตามต้องการ และเพื่อให้บุคคลมาปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

ความสำคัญของการบริหารบุคคล

1. คนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการบริหารงาน

2. การทำงานจำเป็นต้องมีคนที่มีความรู้ ความสามารถเหมาะสมกับงาน กระบวนการบริหารงานบุคคล ประกอบด้วยกิจกรรม 4 ขั้นตอน คือ

2.1 การสรรหาบุคคล ได้แก่ การวางแผนบุคคล การกำหนดตำแหน่งและ การสรรหา

2.2 การใช้บุคคล ได้แก่ การบรรจุ แต่งตั้ง การย้าย การโอน

2.3 การพัฒนาบุคคล ได้แก่ การพัฒนาการพิจารณาความดีความชอบ การเลื่อนตำแหน่ง

2.4 การธำรงรักษามูลค่า ได้แก่ การดำเนินงานทางวินัย การอุทธรณ์ ร้องทุกข์ การจัดสวัสดิการ การทะเบียนประวัติ และการพ้นจากราชการ

ขอบข่ายการบริหารงานบุคคล ประกอบด้วย (สมเดช สีแสง. 2539 : 5)

1. การดำเนินการเกี่ยวกับความต้องการบุคคลในราชการ

1.1 การกำหนดตำแหน่งและอัตราเงินเดือน

1.2 การกำหนดเงินเดือนและการให้ได้รับเงินเดือน

1.3 การกำหนดค่าตอบแทนอื่นๆ และสิทธิประโยชน์

2. การสรรหาบุคคลเข้ารับราชการ

- 2.1 การสอบแข่งขัน
- 2.2 การคัดเลือก
- 2.3 การสรรหาโดยวิธีอื่น
- 2.4 การทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการ
3. การแต่งตั้ง
 - 3.1 การบรรจุแต่งตั้ง
 - 3.2 การย้าย
 - 3.3 การโอน
 - 3.4 การเลื่อนตำแหน่ง
4. การพัฒนาบุคคล
 - 4.1 การฝึกอบรมศึกษาต่อ
 - 4.2 การพัฒนาบุคคลโดยกระบวนการปฏิบัติงาน
 - 4.3 การพัฒนาบุคคลโดยกระบวนการบริหาร
5. การพิจารณาความดีความชอบ
 - 5.1 การเลื่อนขั้นเงินเดือน
 - 5.2 การพิจารณาความดีความชอบอื่นๆ
6. การรักษาระเบียบวินัย
 - 6.1 การส่งเสริมการรักษาวินัย
 - 6.2 การดำเนินการทางวินัย
7. การออกจากราชการ
 - 7.1 การให้ออกจากราชการกรณีต่างๆ เช่น การลาออก
 - 7.2 บำเหน็จ บำนาญ
 - 7.3 สั่งให้ออกจากราชการกรณีมิใช่ความผิดวินัย
 - 7.4 การสั่งให้ไล่ออก หรือปลดออกจากราชการกรณีความผิดทางวินัย
8. การอุทธรณ์ และการร้องทุกข์
 - 8.1 การอุทธรณ์
 - 8.2 การร้องทุกข์
9. การจัดทำทะเบียนประวัติ

- 9.1 ทะเบียนประวัติ
- 9.2 ข้อมูลบุคลากร
- 10. การให้บริการเกี่ยวกับงานบุคคล
 - 10.1 บริหารเกี่ยวกับสิทธิและประโยชน์
 - 10.2 บริการเกี่ยวกับงานบุคคลในด้านต่างๆ

การบริหารงานสวัสดิการ

การจัดสวัสดิการเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งในการบริหารงานที่ช่วยให้การปฏิบัติงานประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นโรงเรียนต้องส่งเสริมให้มีการจัดสวัสดิการภายในโรงเรียนและอำนวยความสะดวกแก่บุคลากร (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 186 - 188)

หลักการจัดสวัสดิการ

1. เป็นการจัดให้ตามความต้องการและสนองความต้องการที่แท้จริงของบุคลากรในโรงเรียน
2. เป็นจัดให้ตามความสามารถและความพร้อมในการดำเนินงานตลอดถึงการมีส่วนร่วมของสมาชิก
3. ใช้หลักพึ่งตนเองและหลักความเสมอภาค มีการพัฒนาปรับปรุงให้ทันต่อสถานการณ์

ความหมายของคำว่า “สวัสดิการ”

สวัสดิการ หมายถึง ประโยชน์และบริการ ซึ่งองค์กรจัดให้ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรนอกเหนือจากเงินเดือนและค่าจ้างปกติ เพื่อเป็นการช่วยเหลือในการปฏิบัติงานและการครองชีพให้เกิดความมั่นคงในการดำรงชีวิต เป็นการบำรุงขวัญและกำลังใจของผู้ปฏิบัติงานซึ่งอาจเป็นตัวเงินหรือที่ไม่เป็นตัวเงิน แต่เป็นการบริการให้ความสะดวกสบายต่าง ๆ

วัตถุประสงค์ของการจัดสวัสดิการ

1. เพื่อจูงใจให้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาทำงานในหน่วยงาน
2. เพื่อบำรุงรักษาผู้มีความรู้ ความสามารถ ให้มีความจงรักภักดีและซื่อสัตย์ต่อหน่วยงาน

3. เพื่อเป็นการช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงานในการปฏิบัติงานและการดำรงชีวิต
4. เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างหน่วยงานกับผู้ปฏิบัติงานและระหว่างผู้ปฏิบัติงานด้วยกัน
5. เพื่อยกระดับมาตรฐานการดำรงชีวิตของผู้ปฏิบัติงาน
6. เพื่อลดความเครียดในการปฏิบัติงานและส่งเสริมสุขภาพจิต สุขภาพพลานามัยของผู้ปฏิบัติงาน
7. เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน
8. เพื่อให้การปฏิบัติงานเกิดประสิทธิภาพและเพิ่มผลผลิตแก่หน่วยงานให้สูงขึ้น

การจัดสวัสดิการในสถานศึกษา

การจัดสวัสดิการในสถานศึกษาจัดโดยยึดแนวปฏิบัติของสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอและติดตามสภาพพื้นที่ที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละสถานศึกษา โดยไม่ขัดต่อกฎหมาย ระเบียบแบบแผนคำสั่งของทางราชการอาจจัดได้หลายด้านหลายกิจกรรม ดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจบริการเพื่อเอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงานบุคลากรในสถานศึกษา ซึ่งบริการต่างๆเหล่านี้จะได้รับนอกเหนือไปจากหน่วยราชการอื่น ได้แก่การจัดหาทุนสวัสดิการ ปันเงินทุนกองกลางในสถานศึกษาให้ครูยืมทดลองจ่ายในครอบครัวเพื่อการดำรงชีพประจำวัน โดยไม่เสียดอกเบี้ย
2. ด้านกีฬานันทนาการจัดโดยมีเจตนารมณ์ที่จะให้บุคลากรในสถานศึกษาหลังจากที่ได้ปฏิบัติงานมาแล้วในระหว่างวัน สัปดาห์ ภาคเรียนหรือปีการศึกษาที่ดี ได้มีโอกาสได้รับการพักผ่อนหย่อนใจนอกเวลาเพื่อลดความเครียดทางสมอง ทางอารมณ์ และทางกาย
3. ด้านการอำนวยความสะดวกสบาย จัดเพื่อช่วยให้การปฏิบัติงานตามภาระหน้าที่ของบุคลากรในสถานศึกษาได้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ได้แก่ หน่วยงานที่จัดสวัสดิการให้แก่บุคลากรในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาตินั้น สถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญมากในการประสานและการปฏิบัติที่จะทำให้บุคลากรได้รับประโยชน์จาก สวัสดิการที่จัดขึ้นในทุกระดับอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ

การบริหารงานศูนย์ข้อมูลและสารสนเทศ

ความหมายของข้อมูล สารสนเทศ

ข้อมูล (Data) และสารสนเทศ (Information) เป็นคำที่มักใช้ควบคู่กัน และบางครั้งก็มักใช้ทดแทนกันแม้กระทั่งบางคนเข้าใจผิดว่าเป็นคำที่มีความหมายเหมือนกัน

ข้อมูล หมายถึง ข้อเท็จจริงที่เก็บรวบรวมไว้ ข้อเท็จจริงนี้อาจเกี่ยวข้องกับวัตถุ เหตุการณ์ สิ่งของ คนและอื่นๆข้อเท็จจริงเหล่านี้เมื่อผ่านกระบวนการประมวลผลก็จะเป็นสิ่งที่สามารถสื่อความหมายที่เรียกว่าสารสนเทศ

สารสนเทศ หมายถึง ผลลัพธ์ที่ได้จากการประมวลผลข้อมูลและเป็นสิ่งที่สามารถสื่อความหมายตามที่ผู้ใช้สารสนเทศต้องการ

4. งานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ประกอบด้วยหลักการ วัตถุประสงค์ และแนวทางการบริหารจัดการดังนี้
 (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 197 – 209)

Rajabhat Mahasarakham University

1. หลักการ/แนวคิด

หลักการการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีแนวทางการบริหารตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กล่าวคือบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น นอกเหนือจากรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อพัฒนาความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่จัดทำสาระหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ การส่งเสริมความเข้มแข็งของ ชุมชน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชน เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาภารกิจของโรงเรียน

แนวคิดการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตลอดเวลาทุกสถานที่ตามสถานการณ์ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องตระหนักว่า “ความสัมพันธ์ระดับบุคคล จะพัฒนาเป็นความสัมพันธ์ระดับหน่วยงาน” ดังนั้น แนวคิดพื้นฐานที่

สำคัญ คือ “การยอมรับในความเป็นคนเคารพในความคิดและพฤติกรรมของคนที่แสดงออก” และ“จงปฏิบัติต่อคนอื่นเหมือนกับที่ต้องการให้คนอื่นปฏิบัติต่อท่าน” トラาบใดก็ตามที่ความสัมพันธ์ระดับบุคคลมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ก็จะก่อให้เกิดการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาโรงเรียนอย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์

งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในโรงเรียนประถมศึกษาโดยทั่วไปแล้วจะมีการดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ดังนี้

2.1 เพื่อให้ชุมชนมีความเข้าใจอันดีต่อโรงเรียนอันจะช่วยให้โรงเรียนได้รับความร่วมมือความสะดวกในการดำเนินงาน

2.2 เพื่อให้โรงเรียนสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชน คือ บุคคล วัสดุสิ่งแวดล้อม ฯลฯ เพื่อการดำเนินงานของโรงเรียน

2.3 เพื่อให้โรงเรียนได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากชุมชน ด้านการเงิน แรงงาน วัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนทั้งความคิดเห็นหรือเสนอแนะในการปรับปรุงการดำเนินงานของโรงเรียน

2.4 เพื่อให้ความช่วยเหลือในด้านวิชาการและอื่น ๆ ที่เป็นการช่วยเหลือและมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม

2.5 เพื่อสนับสนุนให้การดำเนินการในงานหลักของโรงเรียน คือ งานวิชาการประสบผลสำเร็จ

2.6 เพื่อสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดีของหน่วยงาน รวมถึงการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่บุคลากรในการปฏิบัติงาน

2.7 เพื่อเป็นการป้องกันและร่วมแก้ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของโรงเรียนที่อาจเกิดขึ้นจากผลกระทบกับชุมชน

3. แนวทางการบริหารจัดการ

การบริหารจัดการงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีแนวทางการดำเนินการ 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ การศึกษา วิเคราะห์และวิจัยชุมชน การฝึกอบรมและพัฒนา การให้และรับบริการของชุมชน และเครือข่ายการเรียนรู้ ผู้บริหารสถานศึกษาควร

บูรณาการองค์ประกอบต่าง ๆ ดังกล่าวไปใช้ในสถานศึกษา โดยยึดหลักการจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของชุมชน

3.1 การศึกษา วิเคราะห์และวิจัยชุมชน

งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นงานที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในปัจจุบัน ซึ่งชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรืออื่น ๆ ต้องมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อให้สอดคล้อง เป็นไปตามความต้องการ ดังปรากฏตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หลายมาตรา ระบุว่าให้การจัดการศึกษายึดหลักการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น รวมทั้งส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษา อบรม มีการแสวงหาความรู้ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรร ภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ การพัฒนาระหว่างชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมาตรา 41 ระบุให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีสิทธิจัดการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่งหรือทุกระดับตามความพร้อม ความเหมาะสมและความต้อง ภายในท้องถิ่นนอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549) อย่างสอดคล้อง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการศึกษา ที่เปิดโอกาสให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร เอกชน สถาบันอื่น ๆ ได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างทั่วถึงอันจะส่งผลต่อการปฏิรูป กระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายพัฒนาระบบบริหารจัดการศึกษาในทุกระดับให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ ทั้งด้านคุณภาพและมาตรฐาน

การศึกษา วิเคราะห์และวิจัยชุมชนเป็นวิธีการที่โรงเรียนประถมศึกษาพยายามหาทางในการแสวงหาทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อพัฒนาโรงเรียนซึ่งถือว่าเป็นศูนย์กลางของชุมชนในการที่จะต้องมีการศึกษาและวิเคราะห์ชุมชน มีเหตุผล 4 ประการดังนี้

1. ภารกิจหลักในการพัฒนาการศึกษาในแต่ละชุมชน เป็นการตอบสนองความต้องการของชุมชน โรงเรียนและชุมชนจึงต้องมีภารกิจหลักร่วมกัน มิใช่เป็นภารกิจของทางโรงเรียนโดยฝ่ายเดียว

2. ความจำกัดของงบประมาณทางราชการ โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีจำนวนมาก การจัดตั้งงบประมาณให้ตามความจำเป็นของทุกโรงเรียนทำได้ยากโรงเรียนจึงจำเป็นต้องแสวงหาทรัพยากรจากชุมชนมาช่วยพัฒนาโรงเรียน

3. ความพร้อมของทรัพยากรในชุมชน ชุมชนส่วนใหญ่มีโรงเรียนประถมศึกษาตั้งอยู่ จะมีทรัพยากรที่แตกต่างกันหากทางโรงเรียน ได้ศึกษาอาจจะพบความสมบูรณ์ของทรัพยากรในแต่ละท้องถิ่นที่สามารถนำไปพัฒนาโรงเรียนได้ตามต้องการอย่างมากโดยไม่ต้องรอนงบประมาณจากทางราชการ

4. เพื่อผลในทางจิตวิทยา การขอคำปรึกษาในรูปแบบต่าง ๆ เป็นแนวทางสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นชุมชนมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของโรงเรียนพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือป้องกันสนับสนุนโรงเรียนมากยิ่งขึ้น วิธีการศึกษาและวิเคราะห์ชุมชน เป็นกระบวนการที่ผู้บริหารโรงเรียนต้องดำเนินการ โดยยึดถือหลักที่ต้องการทราบว่าในชุมชนมีทรัพยากรและความต้องการในสิ่งใด เพื่อเป็นการกำหนดแนวทางว่าโรงเรียนจะขอรับหรือให้ในสิ่งใด แบบที่เรียกว่า รู้เขารู้เรา ซึ่งจะช่วยให้การบริหารงานความสัมพันธ์กับชุมชนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3.2 การฝึกอบรมและพัฒนา

3.2.1 กระบวนการฝึกอบรมและพัฒนา

ตามสภาพปัจจุบัน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ยังไม่บรรลุผลอันก่อให้เกิดความร่วมมือกันมากนัก โดยเฉพาะในปัจจุบันโลกมีความก้าวหน้าและซับซ้อน การพัฒนาชุมชนต้องอาศัยหลายหน่วยงานเข้าร่วมพัฒนาท้องถิ่น จึงจะมีความเจริญเท่าทันกัน วิธีการที่จะสร้างความสัมพันธ์ให้ดีที่สุดนั้นเกิดจากบทบาทหน้าที่ของฝ่ายบริหาร ครูผู้สอนที่จะร่วมกันจัดกิจกรรมที่นำชุมชนเข้าสู่โรงเรียนนำโรงเรียนเข้าสู่ชุมชนและการให้บริการแก่ชุมชน การฝึกอบรมและพัฒนาจึงมีความสำคัญที่จะต้องดำเนินการเพื่อให้โรงเรียนกับชุมชนมีความสัมพันธ์ดียิ่งขึ้นซึ่งมีกระบวนการฝึกอบรมและพัฒนา 4 ขั้นตอน ดังนี้

1) การวิเคราะห์สภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น โดยมีการระดมความเห็น อุดมคติ วิเคราะห์ข้อจำกัด โอกาสของการพัฒนาทั้งภายในและภายนอกขององค์กรและท้องถิ่น ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธ

ศักราช 2540 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หรือกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนนโยบายของรัฐบาล กระทรวงศึกษาธิการ นโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นต้น เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงในสิ่งที่จะต้องร่วมประสานสัมพันธ์พัฒนาสู่ความก้าวหน้าต่อไป

2) การจัดทำแผนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นข้อกำหนดที่สำคัญร่วมชุมชน ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว แผนจะเป็นทิศทางเป็นข้อ คกลงและเป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารจัดการศึกษา การปฏิบัติงานที่ไม่มีแผนย่อมส่งผลให้การสร้างสัมพันธ์กับชุมชนด้วยประสิทธิภาพ

3) การปฏิบัติตามแผนเป็นการนำแผนสู่การปฏิบัติ เป็นหัวใจที่สำคัญจะทำให้กิจกรรมที่ตกลงและมีพันธะร่วมกันให้ประสบความสำเร็จ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ของแผนที่กำหนดนอกจากนี้ยังเป็นการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมากยิ่งขึ้น

4) การตรวจสอบ รายงาน ประเมินผล เป็นการศึกษา วิเคราะห์ พิจารณาถึงกิจกรรม งาน โครงการต่าง ๆ ที่ได้ดำเนินงานเป็นไปตามกำหนดหรือไม่และนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3.2.2 แนวการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

- 1) ดำเนินงานด้วยความบริสุทธิ์ใจและตรงไปตรงมา
- 2) การติดต่อกับชุมชนต้องมุ่งให้เกิดเจตคติที่ดี
- 3) มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ตลอดระยะเวลาทั้งในและนอกโรงเรียน
- 4) สร้างความเข้าใจอันดี ให้เกิดทั่วไปไม่จำกัดเฉพาะกลุ่ม
- 5) รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของประชาชนในชุมชน
- 6) ใช้วิธีการดำเนินงานง่าย ๆ และเป็นกันเองกับประชาชน
- 7) ใช้วิธีการดำเนินการหลากหลายที่เหมาะสมกับสภาพของชุมชน
- 8) ให้เกียรติและยกย่องชุมชนที่ให้ความร่วมมืออย่างเท่าเทียมกัน

9) ปรับปรุงการประชาสัมพันธ์ให้มีประสิทธิภาพ

10) ใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ โดยการให้ประชาชนได้มีบทบาท

และมีส่วนร่วมมากที่สุด

3.2.3 ขอบข่ายการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

วิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ให้สอดคล้องกับการบริหารโรงเรียนครอบคลุมงาน 6 งาน ดังนี้

- 1) งานให้บริการชุมชน
- 2) งานเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ
- 3) งานรับความช่วยเหลือสนับสนุนจากชุมชน
- 4) งานเกี่ยวกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 5) งานจัดตั้งกลุ่ม ชมรม สมาคม มูลนิธิ ฯ

3.2.4 แนวทางและวิธีการ

1) งานให้บริการชุมชน หมายถึง การบริการที่โรงเรียนให้กับชุมชนตามความสามารถที่โรงเรียนจะดำเนินการได้ ได้แก่ การให้บริการด้านข่าวสารข้อมูล วิชาการ อาชีพ การให้คำแนะนำคำปรึกษาหารือ การให้บริการอาคารสถานที่หรือวัสดุ ครุภัณฑ์ การให้บริการด้านสวัสดิการเพื่อการแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจ เช่น ที่พักผ่อน หย่อนใจ สนามกีฬา สหกรณ์ร้านค้า ธนาคารข้าว ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ร้านตัดผม ตู้ยาประจำหมู่บ้าน น้ำสะอาด เป็นต้น

2) งานเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนกับหน่วยงานอื่น ๆ หมายถึง การดำเนินงานหรือกิจกรรมของโรงเรียน ที่เอื้ออำนวยให้เกิดความสัมพันธ์อันดี เช่น การจัดนิทรรศการ การจัดงานประจำปี การจัดงานวันปีใหม่ วันสงกรานต์ วันลอยกระทง หล่อเทียนจำนำพรรษา วันไหว้ครู วันพ่อ วันแม่ วันแจกประกาศนียบัตร ทศนศึกษาชุมชน การพัฒนาชุมชน การแข่งขันกีฬา เป็นต้น

3) งานรับความช่วยเหลือสนับสนุนจากชุมชน หมายถึง การรับความช่วยเหลือจากชุมชนทุกอย่าง ทั้งทางด้านวิทยากร แรงงาน วัสดุ อุปกรณ์ งบประมาณ สถานที่หรือคำแนะนำ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวโรงเรียนได้วางแผนหรือโครงการในการขอรับความช่วยเหลือล่วงหน้าและเมื่อได้รับการสนับสนุนจะจัดกิจกรรมยกย่องให้เกียรติ

ออกเกียรติบัตรหรือรายงานผู้บังคับบัญชาชั้นสูง เพื่อออกเกียรติบัตร หรือเครื่องหมายตอบแทนตามระเบียบทางราชการ

4) งานเลขานุการคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นงานที่โรงเรียนต้องดำเนินการตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2539 ซึ่งจะต้องดำเนินการตั้งแต่การสรรหา การเสนอแต่งตั้ง การเสริมความรู้บทบาทหน้าที่การจัดประชุมและดูแลให้ปฏิบัติตามระเบียบดังกล่าว เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพการพัฒนาตามที่รัฐต้องการ

5) งานจัดตั้งกลุ่ม ชมรม สมาคมหรือมูลนิธิเพื่อการแสวงหาแนวทางและความร่วมมือจากชุมชน ด้วยการสนับสนุนให้ชุมชนมีโอกาสจัดตั้ง รวมทั้งสนับสนุนให้กลุ่มเหล่านี้ ได้มีโอกาสให้คำปรึกษาจัดตั้งกิจกรรมช่วยเหลือโรงเรียนหรือร่วมมือกันพัฒนาโรงเรียนให้มีความพร้อมด้านต่างๆมากขึ้น

6) งานประชาสัมพันธ์ เป็นงานที่ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญ เพราะเป็นการเผยแพร่ข่าวสารการดำเนินการของโรงเรียนให้ชุมชนทราบ และมีความภูมิใจในผลงานร่วมกัน รวมทั้งจะเป็นการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนและชุมชนซึ่งช่วยให้โรงเรียนปฏิบัติงานด้วยความสะดวกราบรื่นยิ่งขึ้น กิจกรรมที่ปฏิบัติ เช่น การประชุมผู้ปกครอง การจัดทำจุลสาร สิ่งพิมพ์ ป้ายประกาศ การพบปะเยี่ยมเยียน การออกข่าวทางสื่อสารมวลชน การจัดทำหอกระจายข่าว เสียงตามสายหรือการพูดประชาสัมพันธ์ในงานพิธีต่างๆที่มีโอกาส เป็นต้น

จากแนวทางและวิธีการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนดังกล่าวแล้ว ต้องยึดหลักการในด้านการสร้างมนุษยสัมพันธ์ ความจริงใจ การให้เกียรติซึ่งกันและกัน กิจกรรมที่จัดนั้นจะต้องทำให้หลากหลาย ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน โดยมีผู้บริหารเป็นผู้นำข้อสังเกตในการสร้างความสัมพันธ์นี้มีไว้คู่กับการช่วยเหลือของชุมชนแต่ฝ่ายเดียวจะต้องพิจารณาโดยองค์รวมและที่สำคัญ คือ โรงเรียนและชุมชนมีการพัฒนาไปพร้อมกัน

3.3 การให้และการรับบริการของชุมชน

โรงเรียนเป็นแหล่งสำคัญของชุมชนที่จะเป็นขุมพลังขับเคลื่อนความเจริญก้าวหน้าของชุมชนในทุกรูปแบบและในขณะเดียวกัน ชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญในการที่จะ

กำหนดทิศทางของโรงเรียนว่าจะดำเนินการพัฒนาร่วมกันเป็นไปรูปแบบใดจึงเป็นลักษณะสองทางทั้งผู้ให้และผู้รับบริการ

3.3.1 ความสำคัญของโรงเรียนประถมศึกษาในชุมชน

ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาเป็นบุคคลสำคัญในงานการบริหารโรงเรียนโดยเฉพาะงานความสัมพันธ์กับชุมชน จะมีความสำเร็จมากน้อยเพียงใดเป็นที่ยอมรับขึ้นอยู่กับผู้บริหารโรงเรียนที่ชุมชนศรัทธา โรงเรียนประถมศึกษาเป็นสถาบันของรัฐและชุมชนจึงมีการกิจเพื่อชุมชน โดยเฉพาะเป็นศูนย์กลางพัฒนาชุมชน โรงเรียนจึงมีความสำคัญใน 3 ด้าน ดังนี้

- 1) เป็นศูนย์รวมข่าวสาร ด้วยการให้ข่าว ความเคลื่อนไหวต่างๆ เปิดโอกาสให้สมาชิกได้มีโอกาสเข้าศึกษาและร่วมกิจกรรมต่างๆ
- 2) เป็นศูนย์รวมเกี่ยวกับด้านอาชีพโดยโรงเรียนประถมศึกษาเป็นศูนย์กลางในการให้ความรู้และฝึกอาชีพให้ชุมชนรวมทั้งส่งเสริมอาชีพและทำแปลงสาธิตด้วย
- 3) เป็นศูนย์รวมวัฒนธรรม โดยปกติโรงเรียนประถมศึกษาจะเป็น ผู้นำ และ จัดงานประเพณี การประกวดหรือแสดงการละเล่น กีฬา กิจกรรมนันทนาการ เพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรม หรือบางแห่งสามารถจัดตั้งศูนย์รวมวัฒนธรรมประเพณีในแต่ละท้องถิ่น

3.3.2 บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

การที่ผู้บริหารโรงเรียนและคณะครู ร่วมกันสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ต้องพัฒนาตนเองและกิจกรรมตามบทบาทหน้าที่ดังนี้

- 1) การสร้างศรัทธาในตนเอง ผู้บริหารและคณะครูในโรงเรียนต้องพยายามพัฒนาตนเองให้ชุมชนเกิดความศรัทธาร่วมมือกันปฏิบัติงาน เช่น การศึกษาหาความรู้ให้เป็นผู้รอบรู้ ปฏิบัติงานตามหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ พัฒนาคุณลักษณะนิสัย
- 2) การร่วมกันสร้างศรัทธาให้สถาบัน ผู้บริหารและคณะครูร่วมกันพัฒนาโรงเรียนให้ชุมชนมีความภาคภูมิใจและเชื่อมั่นในการเรียนการสอน เช่น การพัฒนา

โรงเรียนให้ก้าวหน้า มีชื่อเสียง มีคุณภาพ นักเรียนมีคุณลักษณะ ความรู้ความสามารถ ตรงตามหลักสูตรและสังคมต้องการ สภาพของโรงเรียนรุ่มรื่นเป็นปัจจุบัน ก้าวทันต่อความเจริญก้าวหน้าขณะการประกวดในเรื่องต่างๆ หรือในระดับต่างๆจนถึงเป็นระดับโรงเรียนรางวัลพระราชทาน เป็นต้น

3) การสร้างความสนิทสนมกับชุมชน ผู้บริหารและครูผู้สอน ต้องให้ความสำคัญในการสร้างความสนิทสนมกับชุมชน ด้วยการให้เวลาต้อนรับให้การบริการด้วยความเต็มใจไปร่วมงานช่วยเหลือพัฒนาชุมชนเป็นประจำ รวมทั้งการไปเยี่ยมเยียนชุมชนหรือ ผู้ปกครองที่ประสบ โชคดีหรือประสบทุกข์ภัย

4) การเสริมสร้างเกียรติคุณชุมชนผู้บริหารและคณะครูจะต้องให้เกียรติแก่ชุมชนหรือคณะบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างเหมาะสมและเท่าเทียมกัน เช่น การต้อนรับ การเชิญชวนร่วมงานการกล่าวคำยกย่อง การมอบเกียรติคุณ เป็นต้น

5) การจัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนผู้บริหารและคณะครูต้องร่วมกันจัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างหลากหลายและเป็นประจำ โดยถือหลักมนุษยสัมพันธ์เป็นหลักมุ่งเน้นความร่วมมือมากกว่าการต้องการทรัพย์สินมาพัฒนาโรงเรียนแต่ละฝ่ายเดียว และการจัดกิจกรรมทุกครั้งหากคณะครูร่วมจัดทำโดยพร้อมเพรียงกันเป็นการสร้างศรัทธาให้ชุมชน

6) การร่วมมือกันประชาสัมพันธ์โรงเรียน ผู้บริหารและคณะครูทุกคนต้องถือว่ามีส่วนหน้าในการประชาสัมพันธ์งานให้ชุมชนทราบ ด้วยวิธีการต่างๆตามที่มีโอกาสและต่อเนื่องตลอดเวลาจะช่วยให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามบทบาทมากยิ่งขึ้น

3.3.3 บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นบุคคลที่มีความตั้งใจเสียสละ อุทิศตนเพื่อเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาการศึกษา ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 ข้อ 13 กำหนดให้คณะกรรมการมีหน้าที่ดังนี้

- 1) กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาของสถานศึกษา
- 2) ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา

3) ให้ความเห็นชอบในการจัดทำสาระหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

4) กำกับ ติดตามการดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษา

5) ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง มีคุณภาพและมาตรฐาน

6) ส่งเสริมให้มีการพิทักษ์สิทธิเด็ก ดูแลเด็กพิการ เด็กด้อยโอกาส และเด็กที่มีความสามารถพิเศษให้ได้รับการพัฒนาตามศักยภาพ

7) เสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านวิชาการด้านงบประมาณ

8) ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างเสริมพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน รวมทั้งสืบสานจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ

9) สร้างเสริมความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนตลอดจนประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชนและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น

10) ให้ความเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานประจำปีของสถานศึกษาต่อสาธารณชน

11) แต่งตั้งที่ปรึกษาหรือคณะกรรมการเพื่อการดำเนินงานตามระเบียบนี้ตามที่เห็นสมควร

12) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษานั้น

3.3.4 การใช้ทรัพยากรร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับชุมชน

ในชุมชนทุกชุมชน มีทรัพยากรที่นำมาเป็นประโยชน์ในการพัฒนามากมายจะแตกต่างกันตามความสมบูรณ์ของชุมชนนั้นๆ ดังนี้

1) ทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ภูเขา แม่น้ำ ลำคลอง ป่าไม้ น้ำตก สวนสาธารณะ เป็นต้น

2) ทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่ ผู้นำชุมชน คณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน บุคลากรในชุมชนและโรงเรียน ซึ่งมีทั้งความรู้ ความคิด แรงงาน เป็นต้น

3) ทรัพยากรทางเทคโนโลยี ได้แก่ เครื่องจักร เครื่องยนต์ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น

4) ทรัพยากรด้านสถาบัน ได้แก่ ที่ทำการศาสนา สภาตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล สุขาภิบาล สมาคม บริษัท ร้านค้า โรงงานอุตสาหกรรม ที่ประกอบวิชาชีพ เป็นต้น

5) ทรัพยากรการพัฒนา ได้แก่ วัสดุ ครุภัณฑ์ งบประมาณ เป็นต้น โรงเรียนกับชุมชนมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของชาติ ดังนั้น บทบาทของโรงเรียนและชุมชนจึงมีความสัมพันธ์อย่างแยกกันไม่ได้ บุคลากรทางการศึกษา โดยเฉพาะครู อาจารย์ ผู้บริหารสถานศึกษา ชุมชน องค์กรชุมชน หรือที่เกี่ยวข้อง จะต้องหาวิธีการ ตลอดจนรูปแบบเชื่อมความสัมพันธ์และพัฒนาร่วมกันสู่ความเจริญก้าวหน้า

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Rajabhat Mahasarakham University

หลักการของงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

1. ดำเนินงานด้วยความบริสุทธิ์ใจตรงไปตรงมา
2. การติดต่อกับชุมชนต้องมุ่งให้เกิดเจตคติที่ดี
3. ดำเนินการต่อเนื่อง ตลอดระยะเวลาทั้งในและนอกโรงเรียน
4. สร้างความเข้าใจอันดีทั่วไปไม่จำกัดเฉพาะกลุ่ม
5. รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของประชาชน
6. ใช้วิธีการอย่างง่าย ๆ เป็นกันเอง และเหมาะสมกับสภาพชุมชน
7. ให้เกียรติยกย่องชุมชนที่ให้ความร่วมมืออย่างเท่าเทียมกัน
8. ปรับปรุงการประชาสัมพันธ์ให้มีประสิทธิภาพ
9. เน้นหลักมนุษยสัมพันธ์

(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2541 ฉ. : 20)

การบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ประกอบด้วย

1. การให้ความร่วมมือกับชุมชน เช่น

- 1.1 การให้ความรู้ ความคิด และคำแนะนำแก่สมาชิกชุมชน ในกิจกรรมต่างๆที่ชุมชนจัดขึ้น
- 1.2 ให้นุคตากรในฐานะเป็นศูนย์กลางประกอบกิจกรรมชุมชนแบบต่างๆ เช่น งานเทศกาลประจำปี งานทางศาสนา
- 1.3 ให้ยืมวัสดุครุภัณฑ์เพื่อใช้งานที่เป็นส่วนรวม
- 1.4 ให้ยืมสถานที่ประกอบกิจกรรมของชุมชน
- 1.5 ให้บริการแก่สมาชิกในชุมชน เช่น ห้องสมุด สหกรณ์โรงเรียน
- 1.6 ให้นุคตากรได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาชุมชน
- 1.7 ให้ความคิดใหม่ๆ ตามระดับความรู้ ความต้องการ และความสามารถของสมาชิกในชุมชน

2. การรับความช่วยเหลือจากชุมชน

- 2.1 ให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียน โดยเป็นกรรมการศึกษา
- 2.2 เชิญสมาชิกในชุมชนอภิปรายมาเป็นวิทยากร
- 2.3 ให้นักเรียนฝึกปฏิบัติงานที่บ้านของสมาชิกในชุมชน

การดำเนินการเหล่านี้เพื่อให้เกิดความร่วมมือที่ดีระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองกับชุมชนในการสนับสนุนการใช้หลักสูตรในโรงเรียน (วิโรจน์ มังคะละมณี. 2539 : 17)

งานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง งานที่เกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนทั้งด้านการให้ความช่วยเหลือชุมชน และการรับความช่วยเหลือจากชุมชน ตลอดจนการติดต่อสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอกต่างๆ เพื่อให้มีความเข้าใจที่ดีต่อโรงเรียน และสามารถให้การสนับสนุนกิจการของโรงเรียนให้ดำเนินไปได้ด้วยดี

งานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีความสำคัญมาก ถ้าโรงเรียนกับชุมชนมีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี การบริหารงานและการจัดการเรียนการสอนจะเป็นไปอย่างเรียบร้อยราบรื่น โรงเรียนจะได้รับความร่วมมือช่วยเหลือจนสามารถพัฒนาในด้านต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ อาคารสิ่งก่อสร้าง ทุนการศึกษา ค่าใช้จ่ายในการดำเนินกิจการต่างๆซึ่งกำลังงบประมาณของทางราชการไม่อาจให้การสนับสนุนได้

อย่างเต็มที่โรงเรียนก็จะประสบกับปัญหาต่างๆตามมาอย่างมากมาย โดยไม่อาจปรับปรุงพัฒนาโรงเรียนไปได้อย่างสะดวกราบรื่น ผู้บริหารโรงเรียนหรือครู อาจารย์เองก็อาจจะประสบปัญหาในการทำงานอยู่ในโรงเรียนนั้นต่อไปได้ ชุมชนเองก็ไม่อาจคาดหวังต่อบทบาทหน้าที่ของโรงเรียนที่จะจัดการศึกษาได้ตามที่ต้องการ ทั้งยังสูญเสียโอกาสที่ได้รับการพัฒนาผ่านทางกิจกรรมของโรงเรียน

ขอบข่ายงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมี 6 งาน ดังต่อไปนี้

1. งานให้บริการชุมชน
2. งานรับความช่วยเหลือจากชุมชน
3. งานสร้างเสริมความสัมพันธ์กับชุมชน และหน่วยงานอื่นๆ
4. งานประชาสัมพันธ์
5. งานการจัดกลุ่ม ชมรม สมาคม กองทุน มูลนิธิในโรงเรียน

6) งานเกี่ยวกับกรรมการศึกษาและผู้อุปการะโรงเรียน

Rajabhat Mahasarakham University

มาตรฐานการดำเนินงานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ประกอบด้วย 2 มาตรฐาน ดังนี้ (วิพล นาคพันธ์ และสมเดช สีแสง. 2539 : 52)

1. โรงเรียนจัดการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของโรงเรียนอย่างครอบคลุม และต่อเนื่อง มีตัวบ่งชี้คือ จัดกิจกรรมการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของโรงเรียนอย่างครอบคลุมและต่อเนื่อง
2. โรงเรียนและชุมชนร่วมมือกันในการบริการ และปฏิบัติกิจกรรมต่างๆที่ตัวบ่งชี้คือ
 - 2.1 มีการให้บริการทางวิชาการ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ ทูมทรัพย์ และสถานที่ฝึกงานอาชีพระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
 - 2.2 มีความร่วมมือกันในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ระหว่างโรงเรียนและชุมชน

สนอง เครือมาก (2539 : 1103) การให้บริการด้านต่างๆแก่ชุมชนตามกำลังความสามารถที่โรงเรียนจะดำเนินการได้ เช่น

1. การให้บริการทางวิชาการ
2. ให้คำแนะนำ หรือการปรึกษาหารือในกิจกรรมของชุมชน

3. ให้บริการอาคารสถานที่ หรือวัสดุอุปกรณ์

บุษะเยาว์ ใจงาม (2540 : 27) กล่าวถึงการให้บริการชุมชน ไว้ว่า การให้บริการในความหมายทั่วไป มักหมายถึงการบรรเทาทุกข์ การสร้างความพอใจหรือการช่วยแก้ปัญหาแก่ผู้ประสบปัญหาให้พ้นไปจากปัญหานั้นเป็นการชั่วคราว แต่การให้บริการด้านวิชาการแก่ชุมชน ต้องอยู่ในลักษณะบริการเชิงพัฒนา คือ มุ่งให้ผู้รับบริการมีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ อีกทั้งพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ และเกิดความริเริ่มในการพัฒนาชุมชนของตนเองต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 ก : 12 - 16) ได้เสนอว่า การศึกษาและวิเคราะห์ชุมชน เป็นวิธีที่โรงเรียนประถมศึกษาพยายามหาทางในการแสวงหาทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อพัฒนาโรงเรียนซึ่งถือว่าเป็นศูนย์กลางของชุมชนในการที่จะต้องมีการศึกษาและวิเคราะห์ชุมชน มีเหตุผล 4 ประการดังนี้

1. ภารกิจหลักในการพัฒนาการศึกษาในแต่ละชุมชน เป็นการตอบสนองความต้องการของชุมชน โรงเรียนและชุมชนจึงต้องมีการกิจกรรมร่วมกัน มิใช่เป็นภารกิจของทางโรงเรียนโดยฝ่ายเดียว

2. ความจำกัดของงบประมาณทางราชการ โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีจำนวนมาก การจัดตั้งงบประมาณให้ตามความจำเป็นของทุกโรงเรียนทำได้ยาก โรงเรียนจึงจำเป็นต้องแสวงหาทรัพยากรจากชุมชนมาช่วยพัฒนาโรงเรียน

3. ความพร้อมของทรัพยากรในชุมชน ชุมชนส่วนใหญ่ที่โรงเรียนประถมศึกษาตั้งอยู่จะมีทรัพยากรที่แตกต่างออกไป หากโรงเรียนได้ศึกษาอาจพบความสมบูรณ์ของทรัพยากรในแต่ละท้องถิ่น ที่สามารถนำไปพัฒนาโรงเรียนได้ตามความต้องการอย่างมากมาย ไม่ต้องรอนงบประมาณจากทางราชการ

4. เพื่อผลในทางจิตวิทยา การขอคำปรึกษาในรูปแบบต่างๆ กันเท่ากับเป็นแนวทางสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ชุมชนมีความรู้สึกว่าคุณเป็นเจ้าของโรงเรียนพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือป้องกันสนับสนุน โรงเรียนมากยิ่งขึ้น วิธีการศึกษาและวิเคราะห์ชุมชนเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารโรงเรียน ต้องดำเนินการโดยยึดถือหลักที่ต้องทราบว่าเป็นชุมชนมีทรัพยากรและความต้องการในสิ่งใด เพื่อเป็นการกำหนดแนวทางว่าโรงเรียนจะ

ขอรับหรือให้ในสิ่งใดแบบที่เรียกว่า รู้เขารู้เรา ซึ่งจะช่วยให้การบริหารงานความสัมพันธ์กับชุมชนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ปรีชา คัมภีรปกรณ และคนอื่นๆ (2539 ก : 124 - 125) ได้เสนอแนวทางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยให้กลุ่มต่างๆมีส่วนร่วม ไว้ดังนี้

1. การประชาสัมพันธ์โรงเรียน งานประชาสัมพันธ์โรงเรียนเป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้ทราบถึงการดำเนินการและ โครงการต่างๆของโรงเรียน ได้เป็นอย่างดีทำให้ชุมชนได้รู้ถึงปัญหาและความต้องการของโรงเรียน โอกาสที่จะให้ความร่วมมือช่วยเหลือโรงเรียนก็ทำได้สะดวกขึ้น

2. คณะกรรมการเกี่ยวกับการศึกษาของโรงเรียน คณะกรรมการควรประกอบด้วยผู้นำชุมชนข้อสำคัญคือควรกำหนดบทบาทของคณะกรรมการให้ชัดเจนว่ามีขอบเขตความรับผิดชอบเพียงใด เพราะถ้าหากไม่ได้กำหนดชัดเจนแล้ว ในการดำเนินงานจะเกิดปัญหาการก้าวล่วงงานบริหารประจำของผู้บริหารโรงเรียนได้

3. สมาคมผู้ปกครองและครู เป็นรูปแบบดั้งเดิมของความร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองหรือชุมชน แต่เท่าที่ปฏิบัติกันอยู่ส่วนใหญ่จะเป็นไปในรูปที่ว่าสมาคมจะเป็นผู้ให้โรงเรียน ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนควรจะได้พยายามปรับปรุงความสัมพันธ์นี้ให้โรงเรียนเป็นผู้ให้แก่สมาคมบ้างแทนที่จะเป็นผู้รับแต่เพียงอย่างเดียว

4. สมาคมหรือชมรมศิษย์เก่า โรงเรียนเมื่อผลิตนักเรียนให้ออกไปเป็นสมาชิกของชุมชนแล้วควรจะได้ติดตามชีวิตการทำงานของศิษย์เก่าให้ความช่วยเหลือในบางโอกาสที่เห็นสมควร การสร้างความสัมพันธ์จะดีขึ้น เพราะบรรดาศิษย์เก่าต่างก็มีบทบาทหน้าที่ในชุมชนอยู่ทุกคน

สรุปได้ว่า งานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนโรงเรียนต้องสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นแก่ชุมชนเพื่อทำให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหาร โรงเรียนจะเห็นว่าโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการบริหารโรงเรียนนั้น เพราะได้รับความร่วมมือจากชุมชนในด้านวัสดุอุปกรณ์ การเรียนการสอน ทุนการศึกษาและเงินสวัสดิการต่างๆ ขณะเดียวกัน โรงเรียนต้องให้บริการแก่ชุมชนด้วยเช่น การจัดอบรมส่งเสริมวิชาชีพต่างๆ การบริการด้านอาคารสถานที่ และวัสดุอุปกรณ์ บทบาทและความสำคัญของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารงานโรงเรียนและผู้ปกครองนักเรียน เป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดที่สุดกับตัวนักเรียน

การสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการบริหารโรงเรียน เพราะโรงเรียนต้องสื่อสาร และประสานงานกับผู้ปกครองอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ยังมีองค์กรและคณะบุคคลที่มีบทบาทและสามารถประชาสัมพันธ์งานโรงเรียนได้ดี ทำให้โรงเรียนประสบความสำเร็จได้แก่ สมาคมศิษย์เก่าสมาคมครูผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน เป็นต้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน มีผู้วิจัยไว้หลายเรื่อง พอสรุปได้ดังนี้

ศิริยา สุขพานิช (2532 : 131 - 135) ทำวิจัยเรื่องความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อโรงเรียนและการศึกษาของบุตร ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม พบว่า เรื่องความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อโรงเรียนและการศึกษาของบุตรในด้านการปกครองนักเรียน ด้านการเรียนการสอน และด้านการบริการของโรงเรียนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ความแตกต่างในความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อโรงเรียนและการศึกษาของบุตรมีความสัมพันธ์กับอาชีพและระดับการศึกษาของผู้ปกครองนักเรียน ผู้ปกครองนักเรียนที่มีอาชีพรับราชการจะมีความเห็น หรือเห็นด้วยอย่างแข็งแรงหรือเอาใจใส่ดูแลห่วงใยการดำเนินงานของโรงเรียนมากกว่าผู้ปกครองที่มีอาชีพเอกชนหรืออาชีพอิสระ

กัญศักดิ์ สารกิติพันธ์ (2538 : 94 - 103) ได้ทำการวิจัยเรื่องความพอใจของผู้ปกครองนักเรียน ศิษย์เก่า และครู ที่มีต่อการบริหารงานโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย พบว่า ผู้ปกครองนักเรียน ศิษย์เก่า และครู มีความพอใจต่อการบริหารงานของโรงเรียนในด้านวิชาการ ด้านครูผู้สอน ด้านสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของโรงเรียน ด้านพฤติกรรมนักเรียน และด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ความพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีอาชีพต่างกัน ที่มีต่อการบริหารงานโรงเรียน โดยภาพรวมไม่มีความแตกต่างกัน ความพอใจของศิษย์ที่จบการศึกษาระหว่างปีการศึกษา 2521 - 2528 กับศิษย์เก่าที่จบระหว่างปีการศึกษา 2529 - 2536 ที่มีต่อการบริหารของโรงเรียน

โดยภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ความพอใจของครูที่จัดหน้าที่บริหารและสอนกับครูที่มีหน้าที่สอนอย่างเดียวที่มีแต่การบริหารงานโรงเรียน

โดยภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

มนัส พลายนุ่ม (2540 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องความพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอ่างทอง ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

1. ผู้ปกครองนักเรียนมีความพอใจต่อการบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอ่างทอง โดยภาพรวมอยู่ระดับปานกลาง และแต่ละด้านอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ยกเว้น ด้านวิชาการผู้ปกครองนักเรียนมีความพอใจอยู่ระดับมาก

2. ผู้ปกครองนักเรียนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความพอใจต่อการบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอ่างทองโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านบริการและด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนผู้ปกครองนักเรียน มีความพอใจไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านวิชาการ และด้านปกครองนักเรียน ผู้ปกครองนักเรียนมีความพอใจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผู้ปกครองนักเรียนที่มีอาชีพต่างกัน มีความพอใจต่อการบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอ่างทองโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านวิชาการ ด้านปกครองนักเรียน ด้านบริการและด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ผู้ปกครองนักเรียนมีความพอใจไม่แตกต่างกัน

4. ผู้ปกครองนักเรียนที่มีระดับชั้นต่างกันมีความพอใจต่อการบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอ่างทองโดยภาพรวม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านวิชาการ ด้านปกครองนักเรียน ด้านบริการและด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ผู้ปกครองนักเรียนมีความพอใจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ประเสริฐ วิเศษกิจ (2542 : 26 - 27) ได้ทำการศึกษาเรื่องความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการจัดการศึกษาโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร(ฝ่ายมัธยมศึกษา) ผลการศึกษา พบว่า

1. ผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่าร้อยละ 51.9 รองลงมา มีระดับการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรีและต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 29.8 และร้อยละ 18.3 ตามลำดับ ส่วนอาชีพของผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่มีอาชีพอิสระ ร้อยละ 60.00 รองลงมา มีอาชีพรับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 40.00 สำหรับผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่เป็นผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 56.00 นอกนั้นเป็นผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 44.00

2. ผู้ปกครองนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร(ฝ่ายมัธยมศึกษา) โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.6428$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าผู้ปกครองนักเรียนมีความพึงพอใจด้านวิชาการ ด้านปกครองนักเรียน ด้านบริหารทั่วไป และด้านกิจกรรม อยู่ในระดับมาก

3. ผู้ปกครองนักเรียนที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร(ฝ่ายมัธยมศึกษา) โดยรวมและในแต่ละด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านปกครองนักเรียน ด้านบริหารทั่วไป และด้านกิจกรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ผู้ปกครองนักเรียนที่ประกอบอาชีพต่างกัน คือ อาชีพรับราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจและอาชีพอิสระมีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร(ฝ่ายมัธยมศึกษา) โดยรวมและในแต่ละด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านปกครองนักเรียน ด้านบริหารทั่วไป และด้านกิจกรรม ไม่แตกต่างกัน

5. ผู้ปกครองนักเรียนที่มีนักเรียนในปกครองกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นต่างกันมีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร(ฝ่ายมัธยมศึกษา) โดยรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

มณี โภธิเสน (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่อง ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียนโพธิเสนวิทยา อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า

1. บุคลากรโดยภาพรวม ผู้ปกครองนักเรียนระดับประถมศึกษาและผู้ปกครองนักเรียนระดับมัธยมศึกษา มีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนโพธิเสนวิทยา อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย โดยรวมและรายปัจจัยทั้ง 7 ปัจจัย อยู่ในระดับมาก

โดยมี รายชื่อที่มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากและมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดในแต่ละปัจจัย ดังนี้
 ปรัชญาและเป้าหมายของโรงเรียนมุ่งผลในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จัดกิจกรรมให้นักเรียน
 พัฒนาทุกด้าน บุคลากรทุกฝ่ายเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม มีความสุภาพ เป็นที่ยอมรับของ
 นักเรียน ผู้ปกครอง และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง รักษาอาคารเรียนให้อยู่ในสภาพใช้งานได้และ
 สะอาดถูกต้องตามสุขลักษณะนำผลการประเมินคุณภาพมา เพื่อปรับปรุงบริการด้านสุขภาพ
 อนามัยให้กับนักเรียนสม่ำเสมอและนักเรียนมีความสุขในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียน
 การสอน

2. บุคลากรในโรงเรียน มีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน
 โทธิเสนวิทยา อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย โดยรวมและเป็นรายปัจจัย 6 ปัจจัย อยู่ใน
 ระดับปานกลาง และมีความพึงพอใจอีก 1 ปัจจัยที่เหลืออยู่ในระดับมาก คือ ปัจจัยที่ 1
 ปรัชญาและเป้าหมายของโรงเรียน โดยมีรายชื่อที่มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยมาก
 ที่สุด คือปรัชญาและเป้าหมายของโรงเรียนมุ่งผลในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
 ราชภัฏมหาสารคาม University
 กรชกร ชวติ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องความพึงพอใจของ
 ผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการจัดการศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา
 จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาล ผลการศึกษา พบว่า

1. ผู้ปกครองนักเรียนจำแนกตามระดับการศึกษา การประกอบอาชีพ
 และขนาดโรงเรียน มีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรม
 สามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาล โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปาน
 กลาง โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านบริการ ด้านปกครองนักเรียน ด้านวิชาการ
 ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และด้านอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม

2. ผู้ปกครองนักเรียนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีความพึงพอใจต่อ
 การจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ตั้งอยู่
 นอกเขตเทศบาล โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

3. ผู้ปกครองนักเรียนที่ประกอบอาชีพแตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อ
 การจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ตั้งอยู่
 นอกเขตเทศบาล โดยรวมและเป็นรายด้าน 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านปกครองนักเรียน
 ด้านอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม และด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ไม่แตกต่างกัน แต่ผู้ปกครองนักเรียนที่ประกอบอาชีพอิสระมีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาด้านบริการ มากกว่ากลุ่มที่ประกอบอาชีพรับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ผู้ปกครองนักเรียนที่มีนักเรียนในโรงเรียนขนาดแตกต่างกันมีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาล โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

งานวิจัยในต่างประเทศ

ซอร์เบลโล (กรซกร ชวติ. 2544 : 56 ; อ้างอิงมาจาก Sorbello. 1978 : 598 - A) ได้ศึกษาบทบาทของผู้ปกครองนักเรียนในด้านความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชนในบทบาทที่เป็นจริง และคาดหวังตามที่เสนอของครูประถมศึกษา ครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาและผู้ปกครองนักเรียนที่ไม่ใช่โรงเรียนประถมศึกษา โดยศึกษาด้านความสัมพันธ์ต่างๆ คือ การบริหารทั่วไป นักเรียน หลักสูตร อาคารสถานที่ อุปกรณ์อำนวยความสะดวก และการประชาสัมพันธ์ ผลการวิจัยปรากฏว่าทุกกลุ่ม ตัวอย่างมีความเห็นว่า ผู้ปกครองนักเรียนมีความเกี่ยวข้องกับโรงเรียนในระดับน้อย ทุกกลุ่มเสนอให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการเลือกหนังสือเรียน การจัดหลักสูตร การประเมินผลครู ระเบียบวินัยของโรงเรียน และเสนอให้บุคคลทุกฝ่ายไม่เฉพาะผู้ปกครอง ให้มีส่วนร่วมในการกำหนดจุดมุ่งหมายของโรงเรียน คณะครูและครูใหญ่มีความเห็นว่า ผู้ปกครองไม่ควรเกี่ยวข้องกับทางโรงเรียน ในส่วนที่ผู้ปกครองยังไม่มีความรู้พอและไม่แน่ใจ กลุ่มที่ไม่ใช่ผู้ปกครองไม่เห็นด้วยที่ผู้ปกครองจะไม่กระตือรือร้นและมีความรับผิดชอบน้อย

วิทเทคเคอร์ (สมหมาย วัฒนะศิริ. 2529 : 33 ; อ้างอิงมาจาก Whitaker. 1978 : 3893 - A) ได้ศึกษาทัศนคติของผู้ปกครองและผู้บริหารที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนบริเวณที่ตั้งของโรงเรียนในเมืองเกี่ยวกับการวินิจฉัยสั่งการ หรือการตัดสินใจด้านการศึกษาพบว่า ผู้ปกครองรู้สึกถึงความไม่สะดวกในการรับรู้ข้อมูล หรือประกาศเกี่ยวกับโรงเรียนเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในเรื่องนโยบายการตัดสินใจทางการศึกษา แต่ผู้บริหารกับเห็นว่าผู้ปกครองยังมีอิทธิพลต่อโรงเรียน แม้จะมีความสนใจต่อโรงเรียนน้อยก็ตาม ผู้วิจัยได้สรุปว่าชุมชนมีความสำคัญ และควรมีส่วนร่วมในการปรับปรุงโรงเรียน บุคลากรใน

โรงเรียนควรตระหนักถึงและวางโครงการร่วมกันให้บุคคลในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน

คัลลาร์ด (มนัส พลายชุ่ม. 2540 : 41 ; อ้างอิงมาจาก Callard. 1979 : 563 - A) ได้ศึกษาผลของการเพิ่มความคาดหวังของบิดามารดาต่อความสำเร็จทางการศึกษาของนักเรียนพบว่า ผู้บริหารที่มุ่งเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน จะต้องสร้างความเข้าใจกับบิดามารดาและต้องยอมรับว่าความคาดหวังของบิดามารดาต่อความสำเร็จทางการเรียนของนักเรียน สัมพันธ์กับการเพิ่มแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักเรียน ซึ่งผู้ปกครองนักเรียนจะมีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จของนักเรียนอย่างยิ่ง

ซานโตส และทริโก (กรชกร ชวติ. 2544 : 57 ; อ้างอิงมาจาก Santos and Trigo. 1999 : 32) ศึกษาเรื่อง ทักษะคิดและการรับรู้ของครูโรงเรียนมัธยมศึกษาของครูโปรตุเกส เกี่ยวกับความพึงพอใจในการปฏิบัติที่เป็นนิสัยของครู การวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ พบว่า ความรับผิดชอบ ผลสัมฤทธิ์ในการทำงานและปัจจัยในการจูงใจในการทำงาน มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในการปฏิบัติที่เป็นนิสัยของครู นอกจากนี้ยังพบว่า เงินเดือน นโยบาย สถานภาพและการปฏิบัติงาน เป็นปัจจัยที่ทำให้ครูไม่พอใจมากที่สุด การวิจัยครั้งนี้เป็นการส่งเสริมการประเมินผลตนเองและการปรับปรุงตนเองในตัวบุคคล

จากการศึกษางานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ พอสรุปได้ว่า ความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษานั้น น่าจะแตกต่างกันตามสภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ และการศึกษาของแต่ละบุคคล นอกจากนี้ผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่มีความต้องการให้โรงเรียนจัดการศึกษาให้สนองตอบต่อความต้องการของชุมชน ซึ่งตัวแปรที่สำคัญที่ทำให้แนวคิดหรือความคิดเห็นตลอดจนความต้องการของผู้ปกครองนักเรียนและการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทางการศึกษาของโรงเรียน ซึ่งถ้าผู้ปกครองนักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนมากจะส่งผลทำให้แนวคิดหรือความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาเป็นไปในทางที่ดีขึ้น